

HELSINGIN SEUDUN SUUNNAT

2 / 2006

ALUETALOUS JA ELINKEINOELÄMÄ

Suhdannotilanne tällä
hetkellä hyvä

TYÖMARKKINAT

Työttömyysaste laskenut
voimakkaasti

ASUNTOMARKKINAT

Asuntojen hinnoissa
huima nousu

VALOKIILASSA

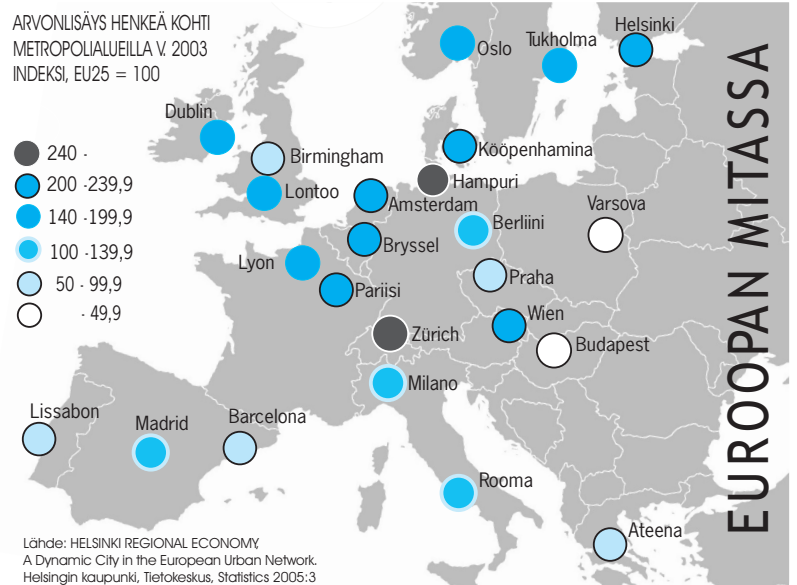
Aki Kangasbarju
Helsingin alueen kilpailu-
kyky

*Anna-Maria Parviainen,
Leena Mikkonen-Young*
Luovat toimialat pää-
kaupunkiseudun toimi-
paikkarakenteessa

Timo Heikkinen
Pääkaupunkiseutu
läheltä ja kaukaa

Peter Ache
Creativity, Innovation
and Governance in
Metropolitan
Development

Kymmenvuotiskatsaus seudun kehitykseen 2006

Metropolialueet tuotannon keskuksia

Kansantuotteen arvonlisäys (GVA, gross value added) on välituote-eristä puhdistettu tuotannon arvo. Henkeä kohti laskettuna se on karkea tuottavuuden ja tulotason mittari. Kun 25 EU-maan arvonlisäyksen keskiarvoa merkitään luvulla 100, niin 45 eurooppalaisen kaupungin keskiarvo on 146 eli lähes puolet korkeampi. Taustalla on monia tekijöitä. Pääomaintensiivinen teollisuustuotanto ja erityispalvelut keskittyvät suuriin kaupunkeihin, koska kyseisillä alueilla toimintamahdollisuudet ovat niiden kannalta optimaaliset. Skaalatuottojen ja kilpailun hyödyntäminen, ammattitaitoisen työvoiman saanti yhdessä tehokkaan kuljetus- ja tietoliikenneverkoston kanssa ovat myös metropolien vahvuuksia.

Vertailussa korkein arvonlisäys henkeä kohti oli Zürichissä (268) ja Hampurissa (249). Kartassa olevista 25 kaupunkialueesta Helsinki sijoittui viidenneksi arvolla 219, joten arvonlisäys henkeä kohti laskettuna on noin kaksinkertainen 25 EU-maan keskiarvoon verrattuna. Wienissä arvonlisäys oli 223 ja Brysselissä 222. Madridin ja Rooman arvot olivat lähinnä 25 EU-maan keskiarvoa. Alhaisimmat arvonlisäykset per capita olivat Varsovassa (39) ja Budapestissa (41).

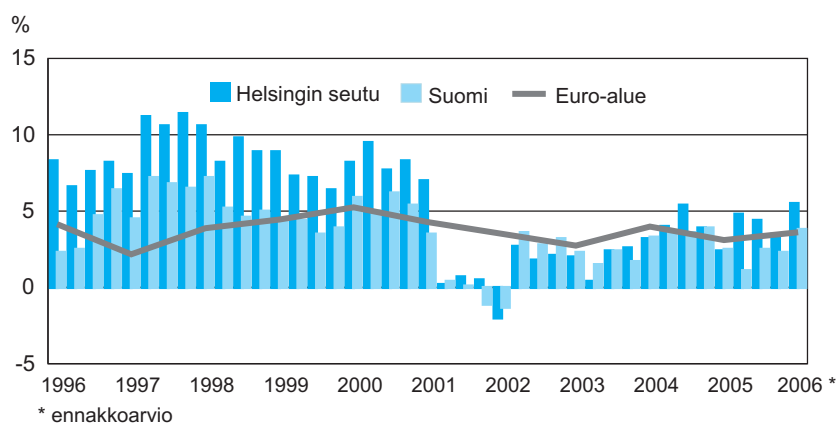
Alueelliset arvot perustuvat aluetilinpidon tietoihin. Aineisto on vuodelta 2003 ja tutkimuksen ovat tehneet ERECON (The European Economic Research Consortium) yhteistyössä Cambridge Econometricsin kanssa.

ALUETALOUS

Talouden vuoristorata

Helsingin Seudun Suunnat on seurannut alueellista, taloudellista suhdannekehitystä vuodesta 1996 lähtien. Eri aihepiirien osalta seurataan lähinnä tämän kauden kehitystä. Mikäli aineistoa on ollut käytettävissä myös viime vuosikymmenen alusta alkaen, niin kehitys on huomioitu viidentoista vuoden ajalta. Aluksi tarkastellaan lyhyesti viime vuosikymmenen alun talouskehitystä koko maassa. Aluetalouden tekstissä on käytetty lähteenä myös Tilastokeskuksen Kymmenvuotiskatsauksia (2002 ja 2005).

Tuotannon kehitys alueittain, muutos (%) edellisestä vuodesta Euro-alue: BKT markkinahintaan, muutos (%) vuositasolla

Kuva: Seppo Laakso, Tilastokeskus, Eurostat.

1990-luvun alun lama

1990-luvun talouskehitys oli Suomessa jyrkästi kaksivaiheinen. Vuosikymmenen alussa Suomen talous ja koko suomalainen yhteiskunta kokivat vakavan kriisin, kun kansantalous ajautui syvään lamaan. Talouskriisiä edelsi yli kymmenen vuoden mittainen ripeän kasvun kausi. Vuosikymmenen alkaessa Suomi oli velkainen talous, jonka hintataso oli muuta maailmaa selvästi korkeampi. Lisäksi kansainvälisen talouden taantuminen alensi Suomen vientihintoja tuntuvasti. Vakaan markan linjasta jouduttiin luopumaan pakon edessä syksyllä 1992. Myös julkisen talouden alijäämä oli suuri vuosina 1992–1996.

Lamaa seurasi nopean talouskasvun aika. Vuosina 1994–2000 kokonaistuotannon keskimääräinen kasvuvauhti oli noin 4,7 prosenttia vuodessa, joka oli teollisuusmaiden nopeimpia. Kasvu perustui hyvin yksiselitteisesti viennin kasvuun. Vuosina 1991–2000 viennin määrän keskimääräinen kasvuvauhti oli noin 10 prosenttia vuodessa. Vientivoittainen elpyminen perustui markan arvon jyrkkään heikkenemiseen 1991–1992 pakkodevalvaatioissa ja kellutuksessa. Myönteisin vaikutus talouden nousuun ja yritystoimintaan oli todennäköisesti tiede- ja teknologiapolitiikalla – tutkimus- ja kehitysrahoitusta ja korkea-asteen koulutuspaikkoja lisättiin myös lamavuosina rahavaikeuksista huolimatta.

ta. Suomen taloudesta tuli 1990-luvun aikana merkittävästi aiempaa avoimempi ja kansainvälisempi. Viennin osuus kokonaistuotannosta oli vuonna 1991 noin 20 prosenttia ja vuoteen 2000 mennessä se oli noussut 40 prosenttiin. Samalla viennin ja teollisuuden tuotannon rakenne muuttui. Eniten suhteellista osuuttaan kasvatti metalliteollisuus ja sen sisällä sähkö- ja elektroniikkateollisuus. Suurin yksittäinen muutos oli 1990-luvun suomalaisessa talouselämässä Nokian muuttuminen maailman suurimmaksi matkapuhelinten valmistajaksi ja Euroopan arvokkaimmaksi teollisuusyritykseksi.

1990-luvun loppupuolella tuotanto kasvoi voimakkaasti

Helsingin seudun tuotanto oli kasvanut Euro-alueen tuotantoa voimakkaammin vuoden 2001 alkuun asti. Viidestätoista EU-maasta vain Irlannissa ja Luxemburgissa kasvu oli ollut Suomen kansantaloutta nopeampaa. Poikkeukselliseen hyvään kehitykseen oli siis osasyynä 1990-luvun alun syvä lama: Suomi kiri vielä umpeen laman aikana muiden saamaa etumatkaa. Nopean toipumisen takasivat myös 1980-luvun loppupuolen laajat investoinnit, joiden turvin teollisuus pystyi kilpailukykyisesti vastaamaan kansainvälisen talouden elpymisen luomaan kysynnän kasvuun. Toiseksi nopeaa kasvua selittää ”onnekas” tuotantorakenne. Elektroniikkateollisuuden – erityisesti – matkapuhelimien valmistuksen – lähes räjähdysmäinen laajeneminen osui 1990-luvun jälkimmäiselle puoliskolle. Kolmantena ripeän kasvun osatekijänä voidaan pitää Suomen EU-jäsenyyttä, joka jossain määrin avasi uusia markkinoita ja Suomi pääsi tekemään merkittäviä taloudellis-poliittisia päätöksiä. Tosin globaalissa taloudessa vanhan Euroopan merkitys on vähentynyt.

Suomen liittyessä EU:n jäseneksi vuoden 1995 alussa talous oli vielä syvässä lamassa. Muutoslukujen antama tieto ei kerro laman jälkeen koko totuutta: talouden kasvuluvut olivat prosentuaalisesti suuria, mutta koko maassa tuotannon määrä jäi vielä ennen lamaa edeltäneelle tasolle ja työttömyysluvut olivat huipussaan. Nopean kasvun moottorina toimi Suomessa sähkötekninen teollisuus, jonka tuotanto kuusinkertaistui kymmenen vuoden aikana. Myös teleliikenne oli voimakkaimmin kasvavia aloja. Liike-elämää palveleva toiminta lähes kaksinkertaistui, mikä heijastelee yritysten toimintojen ulkoistamisen vaikutuksia

Talouden uudelle nousukaudellekin oli tyypillistä kaksijakoisuus. Viennin volyymi kaksinkertaistui ja arvo lähes kolminkertaistui, mutta kotimainen kysyntä oli alhaisella tasolla. Suhdanneilanteen voimakkaiden muutosten ’veturina’ toimi perinteisesti vientikysyntä. Se oli laman taustalla, mutta myös nousun syy. Sen sijaan kotimaisen kysynnän pitkäaikainen lama on tärkein työttömyyden selittäjä. Yksityinen kulutus saavutti vuoden 1989 tason vasta vuonna 1997.

Vuoden 1996 ensimmäisestä neljänneksestä vuoden 2001 ensimmäiseen neljännekseen, tuotannon kasvuvauhti oli Helsingin seudulla koko maata huomattavasti korkeampi. Keskimääräinen tuotannon kasvu oli 8,5 prosenttia neljännesvuosittaisessa vertailussa, kun koko maassa se oli 5,0 prosenttia. Helsingin seudun ’veturivaikutus’ on havaittavissa jo vuoden 1996 alussa, jolloin sen tuotanto kasvoi 8,3 prosenttia. Koko maassa lama vielä painoi ja periodin alhaisimmat kasvuluvut olivatkin vuoden 1996 alussa, jolloin tuotannon lisäys oli 2,3 prosenttia edellisvuoden tasoon verrattuna. Koko Suomessa huomattavampi tuotannon kasvu lähti liikkeelle vasta kyseisen vuoden kolmannella neljänneksellä.

Vuosi 1997 oli voimakkaan tuotannon kasvun aikaan. Viimeisellä neljänneksellä Helsingin seudulla tuotannon kasvu oli 11,4 prosenttia, joka oli 1990-luvun lopun korkein arvo. Korkeimmat kasvuluvut koko maan tuotannossa olivat saman vuoden toisella neljänneksellä sekä vuoden 1998 alussa, jolloin lisäystä oli 7,2 prosenttia. Tuotannon kasvu jatkui voimakkaana koko viime vuosikymmen lopun. Alhaisimmillaan tuotannon lisäys oli Helsingin seudulla vuoden 1999 viimeisellä neljänneksellä, jolloin se oli 6,4 prosenttia.

Notkahdus vuonna 2001 ja sen jälkeen maltillista kasvua

Vuoden 2001 toisella neljänneksellä tuotannon kasvu pysähtyi lähes kokonaan Helsingin seudulla. Muutos oli dramaattinen edeltäviin vahvan kasvun neljänneksiin verrattuna. Helsingin seudun kehitys seurasi koko maata, jossa kasvu jäi lähelle nolaa. Helsingin seudulla kasvun hidastuminen tapahtui siis todella jyrkästi, sillä edeltävien neljännesten kasvuluvut olivat 7–9,5 prosenttia. Tärkein tekijä hidastumisen taustalla oli elektroniikkateollisuus, jossa tuotannon volyyymi kääntyi laskuun pitkän ja nopean kasvujakson jälkeen. Myös useimmilla muilla aloilla tuotannon lisäys jäi aikaisempaa vaatimattommaksi. Liike-elämän palveluissa ja julkisissa palveluissa tuotanto lisääntyi edelleen kohtuullisesti.

Kokonaistuotanto supistui Helsingin seudulla vuoden 2002 ensimmäisellä neljänneksellä kaksi prosenttia edellisvuoden vastaavaan neljännekseen verrattuna. Tuotannon supistuminen selittyi ennen kaikkea teollisuuden tuotannon laskulla. Myös rakentamisessa ja useilla palvelualoilla tuotanto supistui tai pysyi edellisvuoden tasolla. Hyvinvointipalvelut olivat ainoa selvä kasvuala.

Merkittävää ja yleisestä kehityksestä poiketen tuotannon arvo laski enemmän Helsingin seudulla kuin koko maassa, jossa vähennystä oli runsas prosentti. Tämä oli kuitenkin ainoa ajankohta, jolloin Helsingin seudun tuotanto laski. Koko maassa myös vuoden 2001 viimeisellä neljänneksellä tuotanto oli supistunut noin prosentin edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna.

Koko maan osalta voidaan puhua taantumasta, sillä tuotanto laski kahtena peräkkäisenä vuosineljänneksenä vuosien 2001 ja 2002 vaihteessa. Elpyminen tapahtui Helsingin seutua nopeammin. Helsingin seudullakin voimakkaasta pudotuksesta selvittiin ja alkuvuoden heikosta kehityksestä huolimatta tuotannon kasvu oli runsaan prosentin vuonna 2002.

Helsingin seudun tuotannon lasku oli siis koko maata voimakkaampi vuoden 2002 ensimmäisellä neljänneksellä. Tilanne jatkui aiempaan verrattuna erilaisena, sillä Helsingin seudun veturin voimat uupuivat vähäksi aikaa ja koko Suomen tuotannon kasvu oli voimakkaampaa aina vuoden 2003 kolmanteen neljännekseen asti. Tämän jälkeen Helsingin seudun tuotanto on kasvunut muuta maata ripeämmin.

Vuonna 2003 kasvuluvut olivat sekä Helsingin seudulla että koko maassa lähes samalla tasolla eli vuositasolla noin kaksi prosenttia. Neljännesvuosittain koko maan tuotannon kasvu oli suurempi. Helsingin seudun talouskasvu jatkui siis edelleen vaatimattomana vuoden 2003 alussa. Kasvu oli vaatimatonta kaikilla toimialoilla, mutta kaupassa ja kotitalouksien palveluissa jonkin verran no-

peampaa kuin muilla aloilla. Helsingin seudun talouskasvu pysähtyi keväällä jälleen kokonaan. Tuotannon määrä jäi Helsingin seudulla vuoden 2003 toisella neljänneksellä lähes samalle tasolle kuin vuotta aikaisemmin. Tuotanto supistui erityisesti teollisuudessa ja liike-elämän palveluissa. Kasvu vahvistui vuoden loppua kohti. Tuotanto lisääntyi Helsingin seudulla vuoden 2003 lopulla selvästi enemmän kuin koko maassa. Kasvu perustui kaupan, rakentamisen sekä liike-elämän ja kotitalouksien palveluiden suotuisaan kehitykseen. Sen sijaan teollisuuden tuotanto polki edelleen paikallaan.

Vuosina 2004 ja 2005 palattiin maltillisen kasvun aikaan. Helsingin seutu otti veturin vahvan aseman Suomen kansantaloudessa ja tuotannon kasvu oli koko maata suurempi.

Tuotannon kasvu siis vahvistui Helsingin seudulla selvästi vuoden 2004 alkupuoliskolla. Kasvun vahvistumisen taustalla oli ennen kaikkea positiivinen käänne teollisuustuotannossa. Sen ohella kauppa, rakentaminen ja kotitalouksien palvelut kasvoivat edelleen reippaasti.

Vuoden 2004 kolmannella neljänneksellä Helsingin seudun tuotannon kasvu oli 5,4 prosenttia, kun se koko maassa oli 3,6 prosenttia. Vuositason kasvu oli koko Suomessa samaa tasoa, kun Helsingin seudulla se oli 4,1 prosenttia. Kasvun vahvistuminen perustui Helsingin seudulla ennen kaikkea teollisuustuotannon voimakkaaseen kasvuun vuoden jälkipuoliskolla. Rakentamisessa ja kotitalouksien palveluissa alkuvuoden reipas kasvu jatkui vuoden loppuun asti.

Vuoden 2005 alussa tuotannon kasvu Helsingin seudulla ei pysynyt edellisen vuoden jälkipuolen lupaavassa vauhdissa. Tuotannon kasvuvauhti oli ensimmäisellä neljänneksellä samaa suuruusluokkaa kuin koko maassa eli noin 2,5 prosenttia. Toisella neljänneksellä tuotannon kasvu palasi Helsingin seudulla kohtuulliselle kasvu-uralle alkuvuoden notkahduksen jälkeen. Paperiteollisuuden työselkkauksen vaikutus tuotannon lisäykseen jäi Helsingin seudulla vähäiseksi, kun sen sijaan koko maassa tuotannon kasvu jäi lakon vaikutuksesta toisella neljänneksellä yhden prosentin tasolle. Teollisuustuotannon volyymin lisäys oli edelleen vaatimatonta. Sen sijaan palvelualat olivat hyvässä kasvussa.

Kokonaisuudessaan Helsingin seudun tuotannon kasvuarvio vuodelle 2005 on noin 3,5 prosenttia, jota voidaan Euroopan mittakaavassa pitää voimakkaana kasvuna. Palvelut liike-elämälle sekä kauppa olivat viime vuoden lopulla nopeimmin kasvaneet toimialat. Myös kaikki muut palvelualat sekä rakentaminen ja teollisuus olivat selvässä nousussa, joten kasvu oli laajapohjaista.

Vuodesta 1996 vuoden 2001 ensimmäiseen neljännekseen asti Helsingin seudun tuotannon kasvu ylitti 12 Euromaan alueen tuotannon vuotuisen bruttokansantuotteen kasvun. Tämän jälkeen tilanne oli päinvastainen vuoden 2004 toiseen neljännekseen asti. Sen jälkeen Helsingin seudun tuotannon kasvuluvut ovat olleet Euro-alueita korkeammat viime vuoden ensimmäistä neljänneestä lukuun ottamatta.

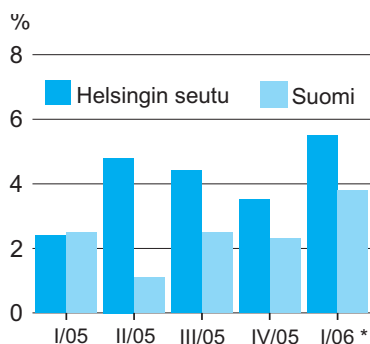
Sivun 2 kuviossa on esitetty myös Euro-alueen markkinahintaisen bruttokansantuotteen vuotuinen kasvu. Tällä vuosituhannella tuotannon kasvu-ura seurailee yleistä Euro-alueen tuotannon uraa myös Helsingin seudulla.

Suhdanne tilanne on tällä hetkellä hyvä

Tuotannon kasvu kiihtyi

Tuotannon kasvu kiihtyi Helsingin seudulla vuoden 2006 ensimmäisellä neljänneksellä. Ennakoarvion mukaan tuotanto kasvoi yli 5 prosenttia edellisvuodesta, kun koko viime vuoden kasvu oli reilun 3,5 prosentin tasolla. Kasvu on viimeksi kuluneen vuoden ajan ollut Helsingin seudulla selvästi nopeampaa kuin koko maassa. Helsingin seudun kasvu on kuluvan vuoden alussa ollut erittäin laajalla pohjalla, sillä teollisuus, rakentaminen ja palvelut ovat kaikki vahvassa kasvussa.

Tuotannon volyymi Muutos (%) edellisestä vuodesta

* ennakoarvio

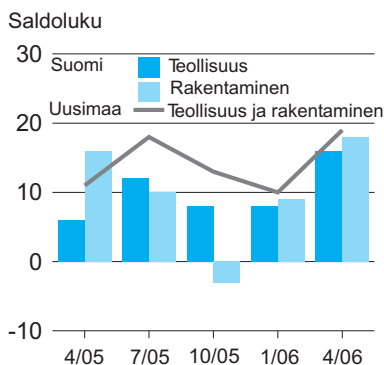
Lähde: Seppo Laakso ja Tilastokeskus.

Teollisuus ja rakentaminen

Uudellamaalla teollisuuden ja rakentamisen suhdanne tila oli kevään alussa hyvä ja saldoluku oli huhtikuussa +19 EK:n suhdannebarometrin mukaan. Suhdanteiden odotetaan paranevan myös alkukesän aikana. Tuotantomäärät ovat kasvaneet alkuvuoden aikana, ja lisäystä on tullut myös vuoden takaiseen verrattuna. Lähikuukausien tuotanto-odotukset ovat hyvät ja tuotannon ennakoitaan lisääntyvän yleisesti. Huhtikuussa tuotantokapasiteetti oli täyskäytössä 87 prosentilla vastaajista. Työvoimaa on hieman supistettu vuoden takaiseen verrattuna, mutta alkuvuoden aikana henkilökunta on lisääntynyt. Työvoimaa suunnitellaan palkattavan lisää myös lähikuukausina.

Koko maassa suhdanne tilanne on tällä hetkellä tavanomaista parempi sekä teollisuudessa, rakentamisessa että palveluissa. Myös odotukset loppukeväälle ja kesälle ovat hyvät kaikilla kolmella päätoimialalla.

Teollisuuden odotukset suhdannenäkymistä

Lähde: Elinkeinoelämän keskusliitto, EK, Suhdannebarometri.

Teollisuusyritysten suhdanne tilanne on talven aikana parantunut koko maassa. Uusia tilauksia on saatu selvästi aiempaa runsaammin. Tuotanto kasvoi aiempaa nopeammin ja pitkään jatkunut myyntihintojen lasku kääntyi nousuksi. Koko maassa teollisuusyritysten suhdannenäkymiä kuvaava saldoluku nousi huhtikuussa +16:een. Henkilöstökehityksessä on selviä eroja toimialojen välillä: heikoin tilanne on elintarvike-, TEVA-, ja metsäteollisuudessa, kun taas rakennustuote- ja teknologiateollisuudessa arviot ovat paremmat.

Rakennusyritystenkin suhdanne tilanne on jatkunut vahvana koko maassa ja niillä on odotuksia hyvän tilanteen jatkumisesta tulevina kuukausina. Rakentamisen suhdannenäkymien saldoluku oli huhtikuussa +18. Rakennusyritysten henkilökunnan kasvu nopeutui alkuvuonna. Seuraavalla kolmen kuukauden jaksolla henkilöstön odotetaan edelleen kasvavan.

Palveluyritykset

Uudellamaalla palvelualojen yritysten ajantasainen suhdanne tilanne oli huhtikuussa tavanomaista parempi. Suhdannenäkymien saldoluku oli huhtikuussa +17. Myynnin ennakoitaan lisääntyvän seuraavan puolen vuoden ajan. Henkilökuntaa on palkattu lisää alkuvuoden kuluessa ja työvoiman määrä lisääntyy myös alkukesän aikana. Myyntihinnat ovat nousseet alkuvuoden aikana ja hintojen uskotaan kohoavan lähikuukausina.

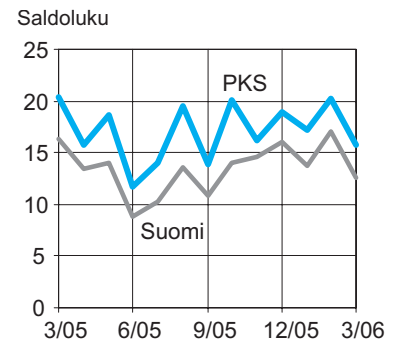
Koko maassa palveluyritysten suhdannenäkymät paranivat ja suhdannenäkymien saldoluku oli +7. Myynti kasvoi alkuvuonna. Kasvua kertyi kaikilla aloilla tieto- ja viestintäpalveluja lukuun ottamatta,

tosin niilläkin ennustetaan myynnin kääntyvän uudelleen kasvuun. Palvelualojen myynnin kasvotukset keväälle ja kesälle ovat kohtuullisen hyvät. Henkilökunnan määrä kasvoi alkuvuonna jonkin verran.

Kuluttajien luottamus hieman hiipunut alkuvuodesta

Kuluttajien luottamusindikaattorin arvo oli tämän vuoden maaliskuussa pääkaupunkiseudulla 15,7 ja koko maassa 12,6. Helmikuussa arvo oli pääkaupunkiseudulla 20,2 ja koko maassa 17. Laskun taustalla on kuluttajien toiveikkouden lasku Suomen talouden kehityksen suhteen, sillä sitä kuvaava saldoluku oli maaliskuussa 0,95, kun vielä tammi- ja helmikuussa arvo oli noin 7. Myös työttömiä oletettiin olevan enemmän 12 kuukauden kuluttua. Kuluttajien luottamusta kuvaavan indikaattorin saldoluku saadaan yhdistämällä neljän kysymyksen tulokset. Haastateltavilta tiedustellaan näkemystä Suomen talouden, oman talouden, työttömyystilanteen sekä omien säästämismahdollisuuksien kehittymisestä seuraavan 12 kuukauden aikana.

Kuluttajien luottamusindikaattori

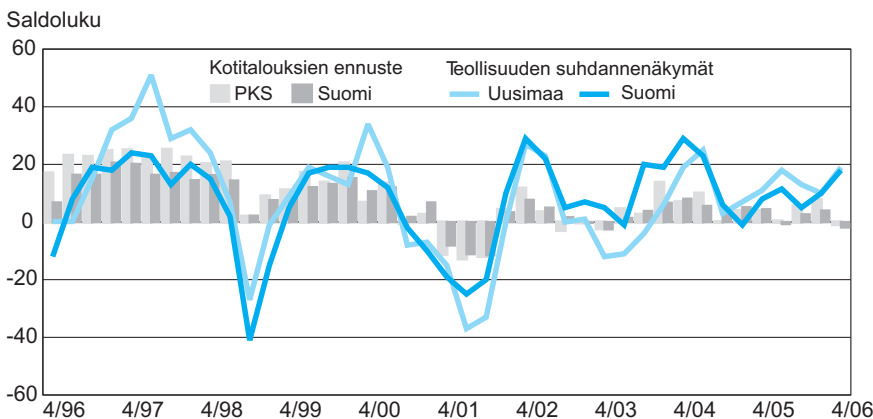

Lähde: Tilastokeskus, Kuluttajabarometri.

Kuluttaja- ja suhdannebarometriä yhdensuuntaiset ennakoinnit

Alla olevassa kuviossa näkyvät sekä Tilastokeskuksen kuluttajabarometrin Suomen taloutta koskevat odotukset että Elinkeinoelämän keskusliiton laatiman teollisuusyritysten suhdannebarometrin ennakoinnit vuodesta 1996 lähtien. Kuten kuviosta ilmenee ne seuraavat suhdannevaihteita yllättävänkin hyvin toisiaan.

Kotitalouksien ennuste Suomen talouskehityksestä seuraavan 12 kuukauden aikana ja teollisuuden suhdannenäkymät

Lähde: Tilastokeskus, Kuluttajabarometri ja EK, Suhdannebarometri.

Viime vuosikymmenen lopun voimakkaan talouskasvun aikana myös kuluttajien odotukset Suomen taloudellisen tilanteen suhteen olivat valoisat. Saldoluvut olivat vuoden 1996 joulukuusta vuoden 1998 kesäkuuhun asti arvoltaan yli +20. Muutenkin pääkaupunkiseudun kuluttajat ovat olleet näkemysissään muuta maata toiveikkaampia aina vuoden 2001 maaliskuuhun asti. Tämän jälkeen tilanne ei ole ollut yhtä selkeä. Kyseisenä vuonna pääkaupunkiseudun kuluttajat muuttuivat näkemysissään koko maata varovaisemmiksi, kun odotukset Suomen talouskehityksestä romahtivat.

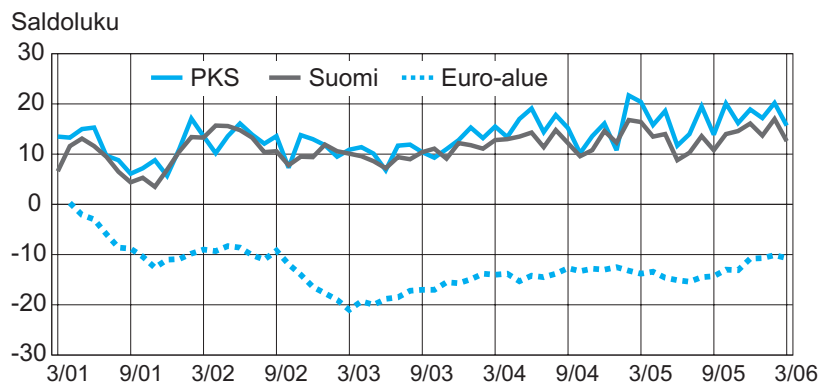
Seuraavan kerran, vuonna 2003, pääkaupunkiseudun kuluttajat odottivat Suomen talouden kehityksen heikkenevän ja saldoluvut vaihtelivat –1 ja –8 välillä. Tämän jälkeen odotukset ovat olleet positiiviset viime vuoden kesäkuuta lukuun ottamatta, jolloin oletettavasti niihin vaikutti pitkään jatkunut paperialan työselkkaus. Kaiken kaikkiaan vuodesta 2003 lähtien odotukset ovat olleet maltillisia, eikä pääkaupunkiseudulla ole enää havaittavissa muuta maata positiivisempaa asennoitumista.

Elinkeinoelämän keskusliiton teollisuusyrityksille suorittama suhdannekysely osoittaa sekä Uudellamaalla että koko Suomessa siis samantyyppistä kehitystä kuin kuluttajien Suomen taloutta koskevat oletukset ovat olleet. Teollisuusyritysten odotukset olivat synkät vuoden 1998 lokakuussa, jolloin saldoluku oli –27 pääkaupunkiseudulla ja –41 koko maassa. Samoin odotuksia kuvaavat saldoluvut muuttuivat negatiivisiksi lokakuussa 2000. Ne laskivat jopa arvoihin –37 pääkaupunkiseudulla ja –25 koko maassa seuraavan vuoden kesällä. Myös vuoden 2003 aikana teollisuusyritysten suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku oli alle nollan. Viime vuosina suhdanneodotukset ovat olleet vakaampia kuin 1990-luvun loppupuolella. Sama ilmiö on havaittavissa kuluttajien Suomen taloutta kuvaavissa odotuksissa ja myös tuotannon tason muutoksissa.

Suomalaiset kuluttajat toiveikkaita

Kuluttajien luottamus on ollut sekä pääkaupunkiseudulla että koko maassa huomattavasti Euro-alueita valoisampaa tällä vuosituhanella. Vuoden 2003 jälkeen odotukset ovat muuttuneet vähiten entistä myönteisimmiksi. Alhaisimmalla tasolla luottamus oli sekä pääkaupunkiseudulla että koko maassa vuoden 2001 lopussa, mutta indikaattorin arvo säilyi positiivisena. Euro-alueen synkimmät tulevaisuudennäkymät kuluttajilla olivat vuoden 2003 maaliskuussa, jolloin indikaattorin arvo oli –19,3.

Kuluttajien luottamusindikaattori pääkaupunkiseudulla, koko maassa sekä Euro-alueella

Lähde: Tilastokeskus, Kuluttajabarometri ja Eurostat.

TYÖMARKKINAT

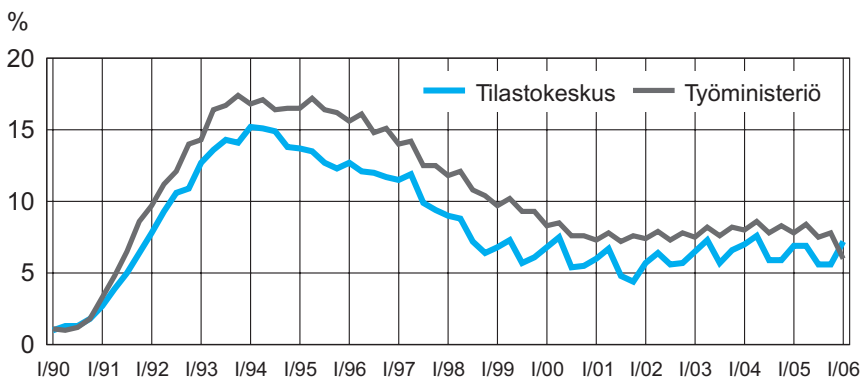
Työttömyysaste laskenut voimakkaasti kymmenessä vuodessa

Helsingin seudulla työttömyysaste oli vuoden 1990 ensimmäisellä neljänneksellä yksi prosentti. Neljä vuotta myöhemmin se oli 15,2 prosenttia ja tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä 7,2 prosenttia Tilastokeskuksen tietojen mukaan. Työttömyysaste on siis laskenut Helsingin seudulla vaikeimmasta työttömyystilanteesta 8 prosenttiyksikköä. Kun vertailuajankohtana on viime vuoden viimeinen neljännes, laskua oli lähes 10 prosenttiyksikköä.

Työministeriön tietojen mukaan työttömyysasteet ovat olleet hieman korkeampia. Vuoden 1994 kesäkuussa työttömyysaste oli 17,2 prosenttia. Tämän vuoden tammikuussa se oli 6,0 prosenttia. Työministeriön lukujen valossa laskua viime vuosikymmenen korkeimmista työttömyyslukuista oli 11,4 prosenttiyksikköä tämän vuoden maaliskuuhun verrattuna.

Helsingin seudulla työkäiseen väestöön kuului 859 100 henkilöä vuoden 1996 ensimmäisellä neljänneksellä ja viime vuoden lopussa heitä oli 959 400. Työttömiä oli viime vuoden viimeisellä neljänneksellä 38 600, kun määrä kymmenen vuotta aikaisemmin oli 75 700. Työvoiman ulkopuolella olleiden osuus työkäisestä väestöstä oli näiden kahden ajankohdan välillä laskenut pari prosenttiyksikköä. Heitä oli 266 600 henkilöä vuoden 2005 lopussa. Työvoimaosuus eli työvoiman osuus 15–74-vuotiaasta väestöstä oli tämän vuoden alussa Helsingin seudulla 73,1 prosenttia ja koko maassa 67,2 prosenttia.

Työttömyysaste Helsingin seudulla

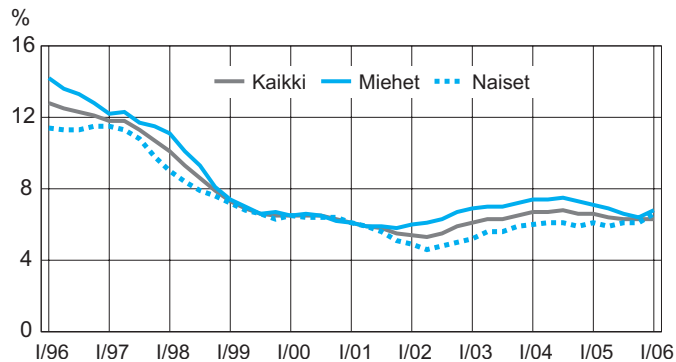

Lähde: Tilastokeskus ja Työministeriö.

Miesten työttömyysaste on ollut korkeampi viime vuosikymmenen puolivälistä vuoden 1998 loppuun. Tilanne vaihteli vuoden 2001 alkuun asti, jonka jälkeen miesten työttömyysaste oli jonkin verran korkeampi viime vuoden loppuun asti, jonka jälkeen ero on taas kaventunut.

Työttömyysaste Helsingin seudulla

Naiset ja miehet

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus.

VÄESTÖ

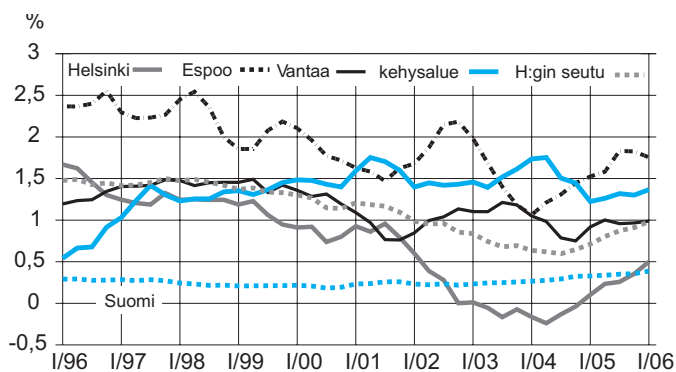
Helsingin seudulla 1,3 milj. asukasta

Vuoden 1990 alussa Helsingin seudulla asui 1 033 800 henkilöä. Tämän vuoden alussa väestömäärä oli 1 251 800, joten kasvua oli viidesosa. Vuoteen 1996 verrattuna väestö kasvoi 12 prosenttia.

Helsingissä vuoteen 1990 verrattuna lisäystä oli 14 prosenttia ja vuoteen 1996 verrattuna 7 prosenttia. Helsingiläisiä oli tämän vuoden alussa 560 900. Espoossa väestön kasvu oli voimakasta, sillä asukasmäärä kasvoi kymmenen edellisen vuoden aikana viidenneksen. Vuoteen 1990 verrattuna kasvua oli 36 prosenttia. Espoon väkiluku oli tämän vuoden alussa 231 700 henkilöä. Vantaalla asukasmäärän kasvu oli runsas viidesosa 15 vuodessa ja vantaalaisia oli tämän vuoden tammikuussa 187 300. Kymmenen vuotta sitten vallinneeseen tilanteeseen verrattuna väestönkasvu oli 13 prosenttia. Koko Suomessa asukkaita oli 5 255 580 tämän vuoden alussa eli kasvua vuoteen 1996 oli 3 prosenttia ja vuoteen 1990 kuusi prosenttia.

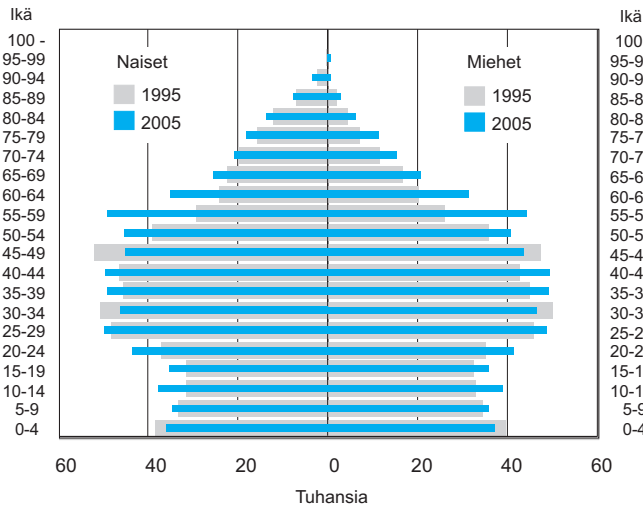
Väestön nettomuutos

Väestön nettomuutos 1000 asukasta kohti 12 edeltävän kuukauden aikana

Lähde: Tilastokeskus, väestötilasto.

Väestö Helsingin seudulla iän mukaan vuosina 1995 ja 2005

Lähde: Tilastokeskus, väestötillasto

Ikärakenteen muutos Helsingin seudulla kymmenvuotiskaudella 1995–2005 ilmenee yllä olevasta kuviosta. Kaikissa yli 75-vuotiaiden ikäryhmissä henkilömäärät kasvoivat. Yhteensä tämän ikäisiä oli 53 530, joista naisia oli 69 prosenttia.

Eniten lisäystä oli 55–64-vuotiaissa. Määrä kasvoi 59 770 henkilöllä, joista lähes puolet oli naisia. Ikäryhmään 55–59-vuotiaat kuului viime vuoden alussa 49 710 naista ja 43 740 miestä. Ikäryhmässä 60–64-vuotiaat naisten määrä oli 35 710 ja miesten 30 960 vuonna 2005. Kyseisessä ikäryhmässä oli 21 890 henkilöä enemmän kuin viime vuosikymmenen puolivälissä.

Naisten ja miesten määrä laski eniten 30–34 -vuotiaissa ja 45–49 -vuotiaissa. Helsingin seudulla oli 30–34-vuotiaita naisia 46 160 ja miehiä 46 670 viime vuonna. Vuoteen 1995 verrattuna naisten määrä oli vähentynyt 9 prosenttia ja miesten 7 prosenttia.

Ikäryhmässä 45–49 -vuotiaat naisia oli 45 380 ja miehiä oli 43 920 viime vuonna. Miesten määrä oli vähentynyt 13 prosenttia ja naisten 8 prosenttia.

Myös aivan pienten lasten osuus oli vähentynyt yhteensä 4 540 lapsella kymmenessä vuodessa. Viime vuoden alussa alle 5-vuotiaita poikalapsia oli 37 420 ja tyttölapsia 36 070.

Muuttovoitto muualta Suomesta pysähtynyt – ulkomailta lisääntynyt

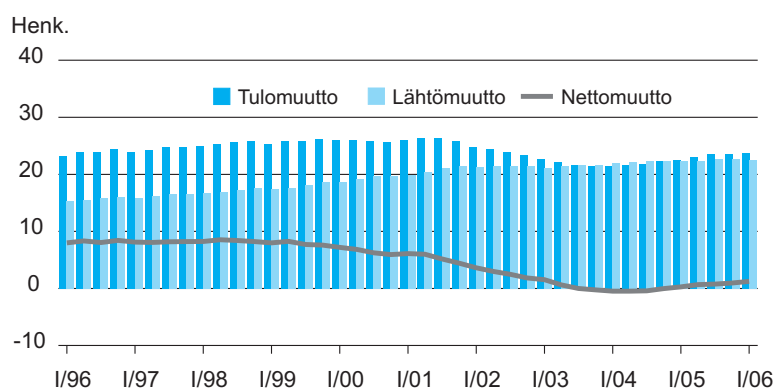
Helsingin seudulla syntyneiden ja kuolleiden määrä on pysynyt melko tasaisena kymmenen vuoden aikana. Neljännesvuodessa syntyy lähes 4 000 lasta ja kuolee noin 2 000 henkilöä. Luonnollinen väestönlisäys on tasaista ajan kuluessa. Väestön määrän vaihteluihin vaikuttaakin eniten muutto-liike.

Helsingin seudun muuttovoitto muualta Suomesta alkoi laskea lievästi jo vuonna 1999. Nopeampaa kehitys oli tämän vuosikymmenen alkuvuosina. Vuoden 2003 lopussa ensimmäisen kerran vuosikausiin lähtömuutto muualle Suomeen oli suurempaa kuin muuttoliike Helsingin seudulle. Kehysalueel-

la muuttotappiota oli ollut jo 1999 toisesta neljänneksestä lähtien ja Vantaalla vuoden 2003 toisesta neljänneksestä lähtien. Espoossa lähtömuuttajia muualle Suomeen oli tulomuuttajia enemmän vuoden 2003 toisesta neljänneksestä vuoden 2004 vastaavaan ajankohtaan. Helsinki on aina saanut muuttovoittoa muualta Suomesta. Tosin Helsinki on kokenut muuttotappiota pääkaupunkiseudun kuntien välisessä muutossa. Eniten sitä oli vuoden 2002 lopusta seuraavan vuoden syksyyn, jolloin kaupungin väkiluku laski.

Seudun ja muun Suomen välinen nettomuutto

Suhteellinen nettomuutto (netto/1000 as.) 12 edeltävän kuukauden aikana

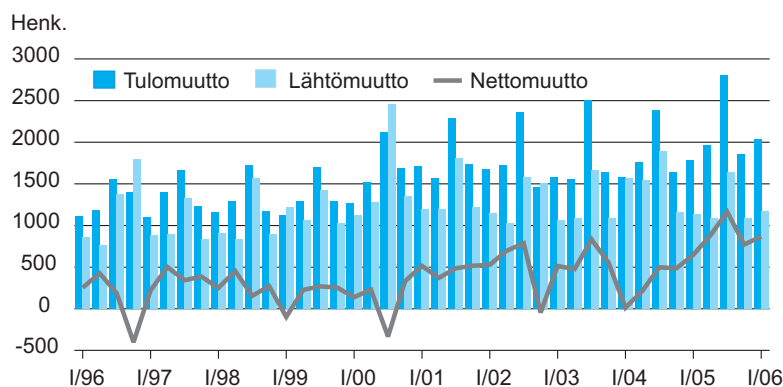

Lähde: Tilastokeskus

Ulkomainen muuttovirta on ollut pääsääntöisesti väestömäärää lisäävää Helsingin seudulla. Vuoden 2004 alussa käytännöllisesti katsoen tulo- ja lähtömuuttajien määrät olivat samalla tasolla. Sen jälkeen lähtömuutto on pysynyt lähes samansuuruisena ja tulomuutto sekä sen myötä muuttovoitto on lisääntynyt. Suurimmat muuttotappiot koettiin vuoden 1996 viimeisellä neljänneksellä ja vuoden 2000 kolmannella neljänneksellä.

Ulkomainen nettomuutto

Tulomuutot ulkomailta - lähtömuutot ulkomaille

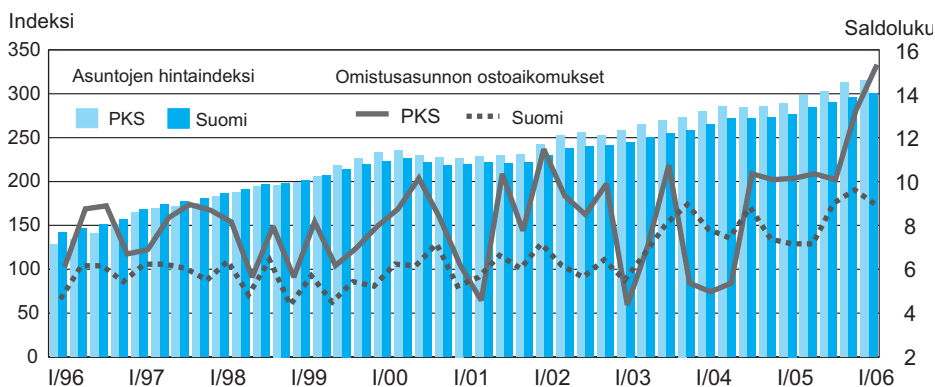
Lähde: Tilastokeskus

ASUNTOMARKKINAT

Asuntojen hintojen huima nousu

Pääkaupunkiseudulla vanhojen asuntojen hinnat nousivat vuoden 1996 alusta viime vuoden loppuun mennessä 143 prosenttia. Vuoteen 2000 lisäystä on noin 30 prosenttia sekä pääkaupunkiseudulla että koko maassa. Vuoteen 1996 verrattuna hinnat kaksinkertaistuivat koko maassa. Vuoden 1999 lopun jälkeen asuntojen hintojen kasvu pääkaupunkiseudulla on ollut jonkin verran muuta Suomea voimakkaampaa. Kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä vanhojen asuntojen keskimääräinen neliöhinta oli pääkaupunkiseudulla 2 639 euroa, Helsingissä 2 917 euroa, Espoossa 2 371 euroa ja Vantaalla 1 942 euroa.

Asuntojen hintaindeksi 1983 =100 ja kuluttajien aikomus ostaa asunto seuraavan 12 kuukauden aikana pääkaupunkiseudulla sekä koko maassa

Lähde: Tilastokeskus, Asuntojen hinnat ja Kuluttajabarometri.

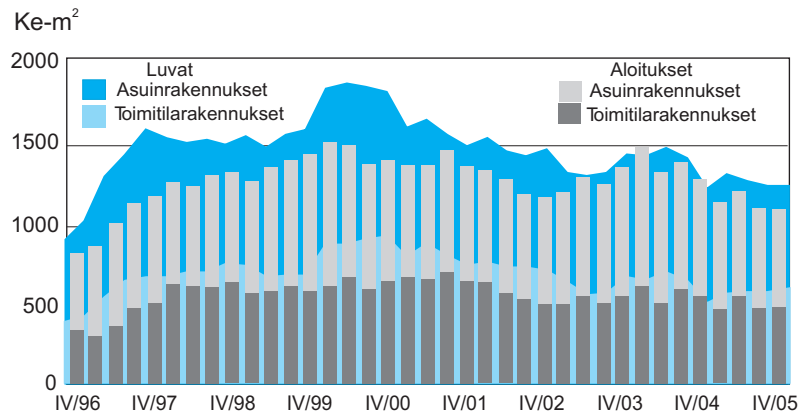
Kuluttajien asuntojen ostoaikomusta kuvaava barometri osoittaa, että yleensä pääkaupunkiseudulla on ollut muuta maata enemmän ostohalukkuutta. Tilanne oli kuitenkin päinvastainen vuoden 2003 loppupuolella ja seuraavan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä. Kaksi poikkeuksellista tilannetta olivat lisäksi vuoden 2001 ensimmäisellä neljänneksellä ja seuraavan vuoden viimeisellä neljänneksellä. Viime vuoden kesästä lähtien pääkaupunkiseudun kuluttajien asunnon ostoaikomukset ovat entisestään kohonneet ja ovat nyt ennätystasolla. Koko maassa ne sen sijaan ovat kääntyneet laskusuuntaan.

Rakennuslupien ja aloitusten määrät vaihdelleet

Korkeimmillaan myönnettyjen asuinrakennusten lupien määrä oli pääkaupunkiseudulla vuoden 1999 loppupuolella sekä seuraavan vuoden aikana. Vuoden 1996 aikana aloitettiin 461 000 kerrosneliömetrin rakentaminen asuinrakennuksiin. Määrä nousi aina vuoden 2 000 puoliväliin asti, mutta sen jälkeen laskua oli seuraavan kahden vuoden ajan. Taso oli korkealla aina vuoteen 2004 asti, jonka jälkeen kehitys on ollut tasainen, mutta määrä alhainen. Viime vuonna aloitettiin noin 600 000 kerrosneliömetrin rakentaminen.

Luvan saaneet ja aloitetut rakennukset pääkaupunkiseudulla

Liukuvalla vuosisummalla kausitasoitettu volyyymi neljännesvuosittain, 1 000 kem²

Lähde: Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupungit.

Toimitiloille myönnettyjen lupien kehitys seuraa melko tarkasti asuinrakennuksille myönnettyjen lupien trendiä. Viime vuonna aloitettiin pääkaupunkiseudulla runsaan 470 000 kerrosneliömetrin rakentaminen toimitilatarkoituksiin. Noin kymmenen vuotta aikaisemmin määrä oli noin 300 000 neliömetriä. Tällöin taso oli tavanomaista alhaisempi.

LIIKENNE

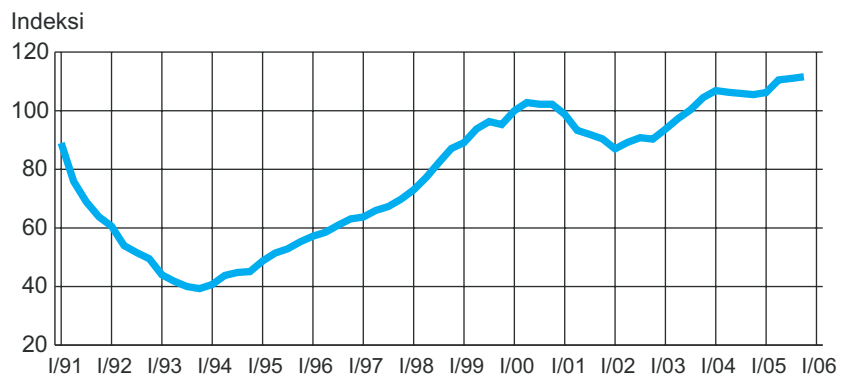
Autojen ensirekisteröinnit seuraavat suhdannekehitystä

Helsingissä tehtiin autojen ensirekisteröintejä 4 595 vuoden 1991 ensimmäisellä neljänneksellä. Viime vuoden viimeisellä neljänneksellä määrä oli 6 317 autoa, joten lisäystä oli 37 prosenttia. Vuositasolla kasvu oli 11 prosenttia. Koko maassa viime vuoden viimeisellä neljänneksellä autojen ensirekisteröintien määrä oli 29 713 ja neljätoista vuotta aikaisemmin 25 030 autoa, joten kasvua oli 19 prosenttia.

Autojen ensirekisteröinnit Helsingissä

Liukuvalla vuosisummalla kausitasoitettu lukumäärä

Vertailulukuna IV/1990=100

Lähde: Tilastokeskus

Edellisellä sivulla olevasta kuviosta nähdään miten ensirekisteröinnit seuraavat yleistä suhdannekehitystä. Sekä Helsingin seudulla että koko maassa kehitys on ollut samansuuntaista. Viime vuosikymmenen alun lamavuosina kehitys oli laskeva, mutta vuoden 1994 jälkeen rekisteröinnit lisääntyivät talouden elpymisen myötä. Tämän vuosituhannen alun taantuma näkyy myös kehityksessä samoin kuin tämän hetken jopa tavallista parempi suhdannetilanne.

Lentoliikenteessä ylitetty laivaliikenteen matkustajamäärä

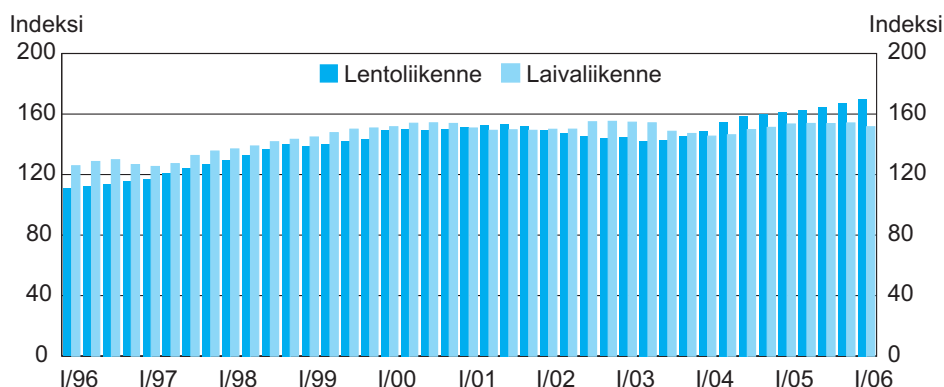
Kansainvälisen ja kotimaisen lentoliikenteen matkustajamäärä Helsinki–Vantaan lentokentällä oli 1,7 milj. vuoden 1992 ensimmäisellä neljänneksellä. Lukumäärä oli tämän vuoden alussa 2,8 milj. eli runsas miljoona matkustajaa enemmän. Matkustajamäärä oli 67 prosenttia korkeampi kuin neljätolista vuotta aikaisemmin. Koko maassa lentomatustajia oli viime vuonna 15,2 miljoonaa, joista Helsinki–Vantaan kautta kulki noin kolme neljäsosaa. Laskeutumisia oli 86 504. Eniten matkustajia lensi Tukholmaan. Toiseksi suosituin kohde oli Kööpenhamina ja kolmantena Lontoo.

Helsingissä laivamatkustajia on ollut vuosittain enemmän kuin lentoteitse saapuvia aina vuoteen 2001 asti. Viime vuosina lentoliikenteen matkustajamäärä on ollut kuitenkin suurempi.

Kansainvälisen laivaliikenteen matkustajamäärä Helsingin satamissa oli vuoden 1992 alussa 1,2 milj. ja vuoden 1996 alussa 1,7 milj. matkustajaa. Tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä laivamatkustajia oli 1,6 miljoonaa. Kasvua on ollut lähes kolmasosa vuoden 1992 alkuun verrattuna. Helsingin satamien matkustajaliikenteestä suuntautui viime vuonna 69 prosenttia Viroon ja 30 prosenttia Ruotsiin Helsingin kaupungin matkailutoimiston tietojen mukaan.

Laiva – ja lentoliikenteen matkustajamäärä

Liukuvalla vuosisummalla kausitasoitettu matkustajamäärä Helsingin satamissa ja Helsinki–Vantaan lentoasemalla
Vertailulukuna I/1993=100

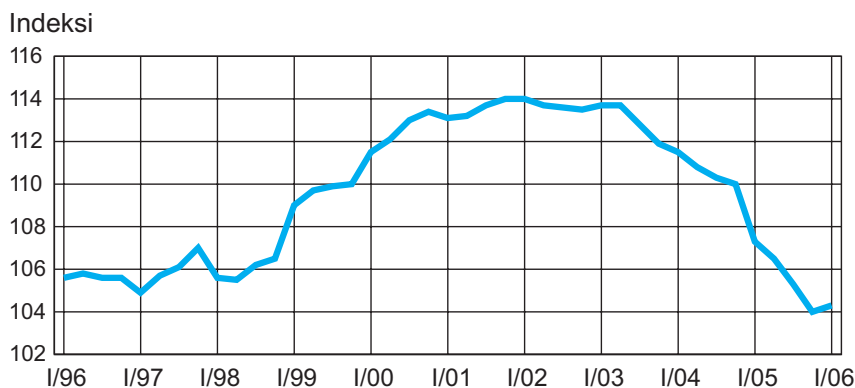
Lähde: Helsingin Satama ja Ilmailulaitos.

Helsingin kaupungin julkisen liikenteen matkustajamäärä oli vuoden 1992 ensimmäisellä neljänneksellä 49,7 milj. henkilöä. Vuoden 2000 viimeisellä neljänneksen huippuajankohtana se oli 55,5 milj. matkustajaa. Tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä julkisen liikenteen matkustajia oli Helsingissä 51,4 milj. Suuntaus on ollut laskeva etenkin vuoden 2003 jälkeen.

Julkisen liikenteen matkustajamäärä

Liukuvalla vuosisummalla kausitasoitettu matkustajamäärä, HKL

Vertailulukuna 1/1993=100

Lähde: Helsingin kaupungin liikennelaitos, HKL.

HYVINVOINTI

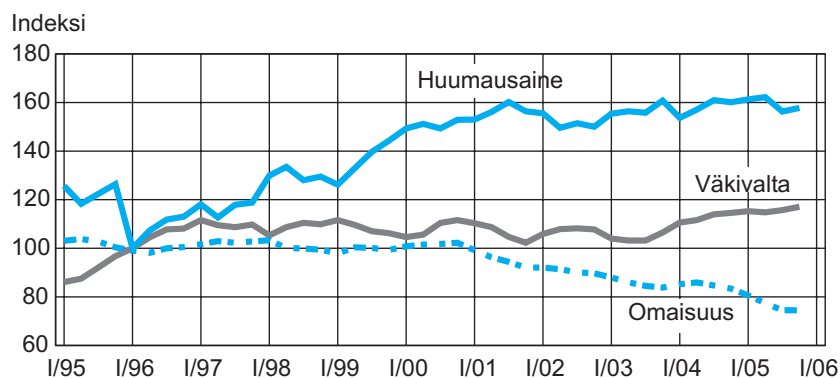
Omaisuusrikoksista huumausainerikoksiin

Helsingissä poliisin tietoon tuli vuoden 1992 ensimmäisellä neljänneksellä 235 huumausainerikosta ja viime vuoden viimeisellä neljänneksellä määrä oli 637 rikosta, joten näiden kahden ajankohdan välillä lisäystä on ollut lähes 171 prosenttia. Vuosittainen kehitys onkin ollut nouseva ja vuoden 1996 alkuun verrattuna lisäystä oli 93 prosenttia. Vuodesta 1998 lähtien poliisin tietoon on tullut runsas 2 000 huumausainerikosta vuosittain.

Omaisuus- väkivalta- ja huumausainerikollisuus

Poliisin tietoon tulleiden rikosten liukuvalla vuosisummalla kausitasoitettu määrä

Vertailulukuna 1/1995=100

Lähde: Helsingin kihlakunnan poliisilaitos.

Omaisuusrikoksia tuli poliisin tietoon Helsingissä vuonna 1995 kaikkiaan 41 599 ja viime vuonna 30 849. Varkausrikosten määrä onkin ollut laskeva koko jakson ajan ja vähennys on ollut kymmenen prosenttia.

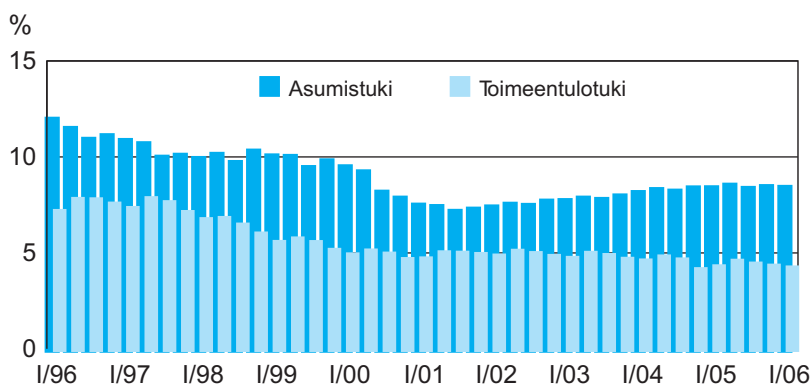
Henkeen tai terveyteen kohdistuneita rikoksia sekä siveellisyyserikoksia tuli poliisin tietoon 4 772 vuonna 1995 ja määrä oli 5 777 viime vuonna. Väkivaltarikosten määrässä on ollut lievää nousua koko kymmenen vuoden ajan ja tarkastelujaksolla lisäystä on ollut 17 prosenttia.

Toimeentulo- ja asumistuen saajien osuudet melko vakaita

Pääkaupunkiseudulla asumistukea saavien osuus asuntokunnista oli 12 prosenttia vuoden 1996 ensimmäisellä neljänneksellä. Osuus on ollut noin 8 prosenttia vuoden 2000 kolmannesta neljänneksestä lähtien. Pääkaupunkiseudulla asumistukea sai lähes 37 000 asuntokuntaa tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä.

Toimeentulotukea saaneiden osuus väestöstä oli pääkaupunkiseudulla kymmenen vuotta sitten 7 prosenttia eli noin 63 000 henkilöä. Kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä saajia oli noin 41 400 ja osuus väestöstä oli neljä prosenttia. Väestöosuus on ollut lievästi laskeva koko tarkastelujakson ajan.

Asumistuen saajat, osuus (%) asuntokunnista sekä toimeentulotuen saajat

Lähde: Kansaneläkelaitos, Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupungit.

Helsingin alueen kilpailukyky

Johdanto

Talouden toiminta ei ole tasaisesti jakautunut alueiden välillä. Esimerkiksi Helsingin seutukunnan osuus Suomen pinta-alasta on prosenttien luokkaa, mutta sen osuus bruttokansantuotteesta (bkt) on jopa 33 prosenttia. Hyvinvointi luodaankin kaupungeissa, joissa talouden toiminta on maaseutua tehokkaampaa erilaisten mittakaavaetujen ja ulkoisvaikutusten vuoksi. Maat kaupungistuvat rikkautessaan ja rikastuvat kaupungistuessaan. Rikkaat maat maailmassa ovat poikkeuksetta kaupungistuneempia kuin köyhät.

Talouspolitiikalla on siis huolehdittava suurimpien kaupunkien toimintakyvystä. Jos Helsingin seutukunnan kilpailukyky heikkenee, se heijastuu vahvasti koko Suomen menestymiseen. Kansainvälisillä markkinoilla toimivat yritykset eivät tällöin etsi sopivaa sijaintipaikkaa muualta Suomesta, vaan suurten kaupunkien läheisyydestä muualla maailmassa.

Tässä esitelmässä kysytään, onko Helsinki kilpailukykyinen. Päähavaintona on, että pääkaupunki-alueemme on kilpailukykyinen sekä kansainvälisesti että kansallisesti, kun kilpailukykykymittarit tulkitaan kuvauksiksi potentiaalista, joka voidaan saavuttaa. Kun tarkastellaan potentiaalinsa sijaan toteutunutta kehitystä esimerkiksi bkt:n tai työllisyyden näkökulmasta ottamalla huomioon yleiset suhdanteet ja toimialarakenne, jotka selittävät vuosimuutoksesta valtaosan, Helsingin seutukunnan kilpailukyky on ollutkin keskimääräistä alhaisempi. Nykyistä paremminkin olisi siis voinut mennä.

Mitä on alueen kilpailukyky?

Aluetason kilpailukyvystä keskusteltaessa on muistettava, että se poikkeaa merkittävästi yritysten kilpailukyvystä. Yritysten kilpaillessa saman tuotteen markkinoista yhden voitto on toisen tappio vakaina pysyvillä markkinoilla. Kasvavilla markkinoilla tappio on suhteellista siten, että markkinaosuus pienenee. Alue- ja maatasolla tilanne on toinen, koska alueet aina koostuvat joukosta erilaisia toimintoja. Tällöin alueen yritysten häviäminen yhden tuotteen kilpailussa ei välttämättä koidu koko alueelle tappioksi erilaisten kysyntä-tarjonta -ketjujen vuoksi. Yleensä käykin niin, että talouskasvu (eli kilpailukyky) jossain päin maailmaa kasvattaa taloutta myös kauppakumppaneissa eikä pienennä sitä.

Määrittäisin alue- ja maatasoinen kilpailukyky ominaisuuksiksi, jotka tukevat menestyvää yritystoimintaa. Alueen kilpailukyky siis kuvaa yritysten ja työvoiman toimintaympäristöä.

Kilpailukykykymittareista ja tuloksista

Paljon käytetyissä maa- ja aluetason kilpailukykytutkimuksissa (esimerkiksi WEF ja IMD) kerätään tilastoaineistoa ja/tai kyselyihin perustuvaa tietoa maiden ja alueiden tarjoamasta toimintaympäristöstä ja houkuttelevuudesta yritysten sijaintipaikkana. Osa mittareista kuvaa panoksia, kuten osaa-

mistaso ja innovatiivisuus, mutta joissain tutkimuksissa mittauksiin on otettu mukaan myös tuotosta kuvaavia muuttujia, kuten bkt/asukas tai tuottavuus. Tavoitteena on ollut arvioida millä maalla tai alueella on parhaat edellytykset kasvuun.

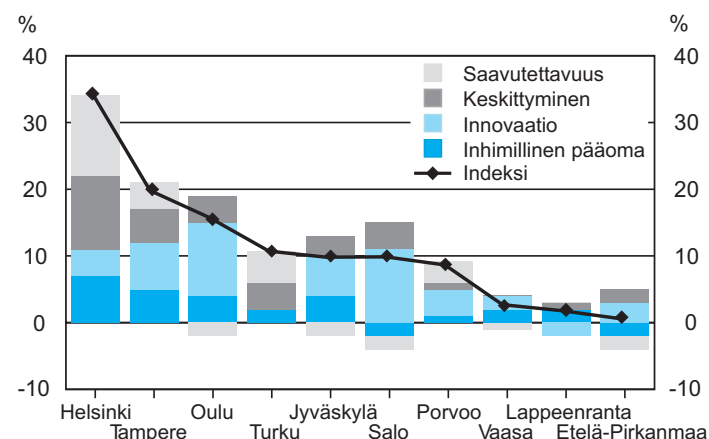
Tutkimukset ovat saaneet osakseen kritiikkiä, koska ne eivät kuitenkaan pysty ennustamaan tulevaa kehitystä. Esimerkiksi Suomen talouskasvu ei ole ollut maailman huippua, vaikka sijoituksemme kilpailukykyymittareissa on sitä ollut. Toisaalta maatason kilpailukykyymittarit eivät myöskään ole onnistuneet kuvaamaan mennyttä kehitystä ainakaan pitkällä aikavälillä: Suomen bkt/asukas -suhde tai palkkataso eivät ole erityisen korkeita erinomaisesta kilpailukyvyvästä huolimatta.

Jos kilpailukykyymittareista halutaan lisäarvoa tulevaisuuden suunnitteluun, niiltä on turha odottaa ennustekykyä, mutta niiden voitaisiin ajatella kuvaavan maan tai alueen potentiaalia. Jos kaikki menee hyvin, kilpailukykyisillä alueilla on mahdollisuus muita suotuisampaan kehitykseen.

Tätä potentiaalia kuvaa esimerkiksi Huovarin ym. (2001) (kuvio 1) ja osittain myös Piekkolan (2006) tutkimukset, joissa kilpailukyky pilkotaan neljään osa-alueeseen. Nämä ovat osaaminen, innovatiivisuus, agglomeraatioedut ja saavutettavuus. Huggins (2004) käyttää melko lailla samanlaista jaottelua mitatessaan alueiden välistä kilpailukykyä Euroopassa. Kyseisessä tutkimuksessa kilpailukyvyyn osa-alueita ovat luovuus, tuottavuus/työmarkkinat sekä saavutettavuus, joista tosin keskimääräinen kuvaa enemmänkin kilpailukyvyyn lopputulosta kuin sen määrittäjiä.

Hugginsin (2004) tutkimuksen mukaan Uudenmaan maakunta oli 15 EU-maan, Norjan ja Sveitsin alueiden välisen vertailun kilpailukykyisin. Helsingin seutukunta puolestaan oli Huovarin ym. (2001) ja Piekkolan (2006) tutkimusten mukaan Suomen kilpailukykyisin. Suomen pääkaupunkialueella näyttää siis olevan potentiaalia menestymiseen.

Kuvio 1. Kilpailukyvyyn neljä osa-alueetta

Kilpailukyky menneen perusteella

Kilpailukykyä voidaan arvioida myös pelkästään menneen kehityksen mukaan. Helsingin seutukunnan osuus esimerkiksi Suomen väkiluvusta on noussut vuosien 1975 ja 2003 välillä 19 prosentista 24 prosenttiin. Samaan aikaan sen osuus Suomen bruttokansantuotteesta on noussut 25 prosentista jopa 33 prosenttiin. Molemmat suureet ovat siis parantuneet eli Helsinki on ollut vetovoimainen sekä väestön että tuotantotoiminnan houkuttelemisessa. Lisäksi Helsingin osuus bkt:sta on noussut jopa enemmän kuin osuus väestöstä ja bkt-osuus on ollut koko ajan korkeampi kuin väestöosuus, joten Helsingin seutukunnassa tuottavuus on ollut ja on kehittynyt muuta maata suotuisammin pitkällä aikavälillä. Tämä tarkastelu ei kuitenkaan kerro mistä tekijöistä suotuisa kehitys on aiheutunut. Esittelen seuraavassa kolme vaihtoehtoista tapaa arvioida alueen kilpailukykyä menneen kehityksen perusteella.

Kilpailukykyä voidaan arvioida esimerkiksi arvonlisän tai työllisyyden vuosimuutosten perusteella, jolloin toimialarakenteen merkitys korostuu. Esimerkiksi 20 maakunnan, 19 toimialan ja 27 vuoden

aineistossa selitettävissä olevasta työllisyyden (tai vaihtoehtoisesti arvonlisän) vuosimuutoksesta yhteiset suhdanteet selittävät 20 prosenttia, toimialat jopa 67 prosenttia ja alue- tai kilpailukykytekijät 14 prosenttia.

Kun tarkastellaan tarkemmin viimeisimpien tällä hetkellä käytössä olevien tilastovuosien kehitystä 2001–2004 havaitaan, että Helsingin seutukunnan työllisyyskehitys ei ole ollut aivan huippuluokkaa (kuvio 2). Työpaikkojen kasvu on ollut nopeinta Kuopion, Tunturi-Lapin ja Jyväskylän seutukunnissa, joissa kasvu on ollut keskimäärin 2 prosenttia vuodessa. Helsingin seutukunnan kasvu vuotta kohti on jäänyt 0,2 prosenttiin vuosien 2002 ja 2003 heikon kehityksen vuoksi. Vuosi 2004 on jälleen ollut Helsingille suotuisampi (kuten myös vuosi 2005).

Näistä työllisyyden vuosimuutoksesta voidaan 75 seutukunnan ja 20 toimialan avulla laskea yleisten suhdanteiden, toimialojen ja alueiden vaikutus. Tulokseksi saadaan, että Helsingin seutukunnan kasvu jäi parhaista kilpailukyvyyn puutteen vuoksi. Jos Helsingin kaikki toimialat olisivat kasvaneet yhtä nopeasti kuin toimialan muualla maassa, Helsingin kasvu olisi ollut yli prosentin vuodessa (toimiala- ja koko maan pylväät yhteensä kuviossa 2).

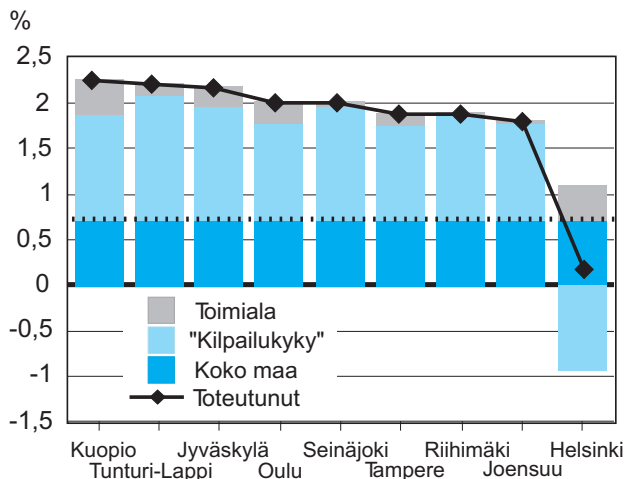
Koska Helsingin seutukunnassa toimialojen muutos oli keskimäärin lähes prosentin heikompaa kuin muualla maassa, työpaikkojen määrän muutos jäi noin 0,2 prosenttiin. Määrällisesti eniten muun maan kehityksestä jäätin liike-elämän ja kiinteistöpalveluissa (toimiala K) ja julkisessa hallinnossa (toimiala L), joissa molemmissa jäi syntymättä yli 1 000 työpaikkaa verrattuna tilanteeseen, jossa nämäkin toimialat olisivat Helsingissä kasvaneet yhtä nopeasti kuin muualla maassa.

Sama havainto kilpailukyvyistä pätee Helsingin kehitykseen myös aikaisemmin. Kun samaista shift-share -menetelmää käytetään työllisyyden vuotuisiin muutoksiin vuodesta 1975 lähtien, Helsingin kilpailukykytekijä (siis Helsingin kasvu silloin kun yleisten suhdanteiden ja toimialarakenteen vaikutus on poistettu) on keskimääräistä alhaisempi. Jos Helsingin seutukunnan kaikki toimialat olisivat kasvaneet yhtä nopeasti kuin toimialat koko maassa, Helsinki olisi kasvanut keskimäärin 0,6 prosenttia nopeammin vuodessa, mikä on lähes 30 vuoden kuluessa melkoinen luku.

Kaksi seuraavaa lähestymistapaa ei ota yhtä voimakkaasti toimialarakenteen vaikutusta huomioon tarkastelussaan. Ne antavatkin potentiaalia mittaavien mittareiden tapaan pääkaupunkialueellemme erittäin positiivisen tuloksen.

OECD (2005) lähestyy kilpailukyvyyn taustatekijöitä maakuntatasolla jakamalla bkt/asukas-suhteen erikoistumisen, tuottavuuden, osaamistason, työllisyysasteen, ikääntymisen ja osallistumisasteen osatekijöihin. Sikäli kun nämä tekijät voidaan tulkita kilpailukyvyksi, ne ovat Uudellamaalla maan keskiarvoa korkeammat. Osa hyvästä bkt/asukas-suhteesta selittyy Uudenmaan erikoistumisella menestyneisiin toimialoihin. OECD:n (2003) mukaan Uusimaa on erikoistunut menestyneisiin toimialoihin myös eurooppalaisessa vertailussa.

Kuvio 2. Toimiala ja "kilpailukyky"

Susiluoto ja Loikkanen (2001) vertailevat seutukuntien arvonlisää suhteessa erilaisiin panoksiin, kuten työllisiin, pääomakantaan ja väestön koulutustasoon, ja havaitsevat Helsingin seutukunnan käyttäneen vähiten panoksia suhteessa arvonlisään vuosina 1988–1999. Siinä määrin kun tutkimuksessa mitattu korkeampi tehokkuus voidaan tulkita alueen kilpailukyvyksi, Helsingin seutukunta oli maan eliittiä.

Johtopäätökset

Hyvinvointi luodaan kaupungeissa. Siksi kaupunkien toimintakyky on turvattava. Helsinki onkin menestynyt hyvin pitkällä aikavälillä, sillä tuotanto ja väestö ovat kasvaneet muuta maata nopeammin. Myös potentiaalia kuvaavat kilpailukymittarit näyttävät suotuisilta sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

Sen sijaan, kun otetaan huomioon Helsingin monipuolinen ja suotuisa toimialarakenne, kasvun olisi voinut olla vieläkin suotuisampaa. Mistä tämä johtuu? Yksi Helsingin seutukunnan kasvua viime vuosina rajoittanut tekijä on ollut asuntohintojen voimakas kohoaminen. Asuntohintoja olisi saatavakin kohtuullistettava työvoiman saatavuuden ja liikkuvuuden turvaamiseksi.

Lähteet

Huggins, R. (2004). European Competitiveness Index 2004. Robert Huggins Associates.

Huovari, J., A. Kangasharju ja A. Alanen (2001). Alueiden kilpailukyky. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos, Raportteja 176. Helsinki.

OECD (2003). Territorial Benchmarking for Competitiveness Policy. Paris.

OECD (2005). National Territorial Review of Finland. Paris.

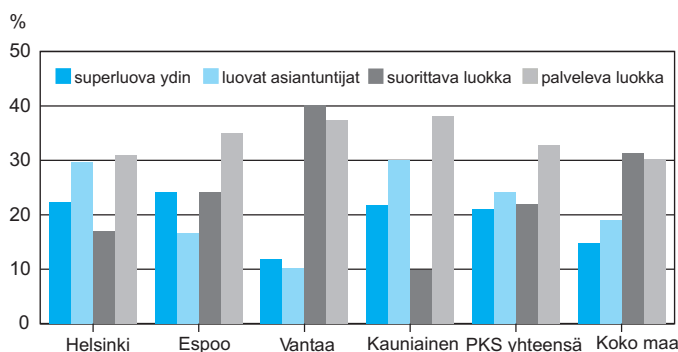
Piekkola, H. (2006). Knowledge and Innovation Subsidies as Engines for Growth. Competitiveness of Finnish Regions. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, B216. Helsinki

Susiluoto, I. ja H. Loikkanen (2001). Seutukuntien taloudellinen tehokkuus 1988–1999. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2001:9. Helsinki.

Luovat toimialat pääkaupunkiseudun toimipaikkarakenteessa

Luovuudesta on tullut osa kaupunkipolitiikkaa. Katsotaan, että kaupunkien menestyksen avain on siinä, millaisen elinympäristön se pystyy tarjoamaan luovan luokan edustajille. Luovuuden merkityksen on nostanut esiin erityisesti amerikkalainen Richard Florida teoksessaan Luovan luokan esiinmarssi (The Rise of the Creative Class, 2002).

Kuva 1. Toimipaikkojen henkilöstön jakautuminen Floridan luokituksen mukaan 2003

Lähde: Pääkaupunkiseudun toimipaikka-aineisto 2005, koko maan tiedot Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto 2003).

Richard Florida luokittelee väestön ammattien mukaan neljään pääluokkaan, jotka ovat luova luokka, suorittava luokka, palveleva luokka ja maatalous. Luova luokka koostuu kahdesta osasta, superluovasta ytimestä (Super-Creative Core) ja luovista asiantuntijoista (Creative Professionals). Luovan luokan ytimen muodostavat tutkijat, insinöörit, arkkitehdit ja designerit, opetusalla työskentelevät, taiteilijat, muusikot ja viihdealan ihmiset. Heidän työnkuvaansa kuuluu tuottaa ja kuluttaa uusia ideoita, tekniikoita ja sisältöjä. Näillä aloilla on Floridan mukaan muita aloja paremmat mahdollisuudet harjoittaa työssä luovaa harkintaa. Ydinryhmän lisäksi luovaan luokkaan kuuluvat luovat asiantuntijat, jotka työskentelevät tietovaltaisilla toimialoilla, kuten rahoituspalvelujen, oikeustieteen tai terveydenhuollon alalla. Floridan tutkimuksen mukaan 29 prosenttia suomalaisista työntekijöistä lukeutuu luovaan luokkaan.

Floridan luokitus:

Luova luokka (Creative Class):

Superluova ydin (Super-Creative Class):

- Tietotekniikan ja matematiikan alojen ammatit
- Arkkitehtuurin ja teknisen suunnittelun alojen ammatit
- Biotieteiden, luonnontieteiden ja yhteiskuntatieteiden alojen ammatit
- Koulutus- ja kirjastoalojen ammatit
- Taiteen, muotoilun, viihteen, urheilun ja media-alan ammatit

Luovat asiantuntijat (Creative Professionals):

- Johtamiseen liittyvät ammatit
- Liike-elämän ja rahoitusalan ammatit
- Oikeustieteen alan ammatit
- Terveydenhuollon ja tekniikan alan ammatit
- Ylemmän tason myyntitehtävät ja myynnin johto

Suorittava luokka (työväenluokka) (Working Class):

- Rakennusalan ja kaivannaisteollisuuden ammatit
- Asennus-, huolto- ja korjausalojen ammatit
- Tuotantotoiminnan alan ammatit
- Liikenne- ja kuljetusalan ammatit

Palveleva luokka (Service Class):

- Terveydenhuollon tukipalvelujen alan ammatit
- Ruoanvalmistukseen ja ateriapalveluihin liittyvät ammatit
- Rakennusten ja kiinteistöjen siivoamiseen ja kunnossapitoon liittyvät ammatit
- Henkilökohtaisiin hoitopalveluihin liittyvät ammatit
- Alemman tason myyntitehtävät ja vastaavat ammatit
- Toimisto- ja hallintoalan tukipalveluihin liittyvät ammatit
- Yhdyskunta- ja sosiaalipalveluihin liittyvät ammatit
- Turvallisuuspalveluihin liittyvät ammatit

Maatalous:

- Maanviljelyn, kalastuksen ja metsätalouden alojen ammatit

Floridan luokittelu on ammattiperusteinen(kts. sivu 22). Olemme käyttäneet sitä soveltaen hyväksi jakamalla pääkaupunkiseudun yritysten ja julkisen sektorin toimipaikat Floridan pääluokkiin käytävissä olevan toimialatiedon mukaan (TOL2002). Toimialaluokituksella ei kuitenkaan päästä ammattiryhmien tasolle, jolloin esimerkiksi koko sairaalan henkilöstö on luokiteltu luoviksi asiantuntijoiksi, vaikka joukossa voi olla myös muita kuin terveydenhuollon ammatteja. Vastaavasti koko Finnairin henkilöstö sijoittuu liikenne- ja kuljetusalan ammatteihin ja sitä kautta suorittavaan luokkaan.

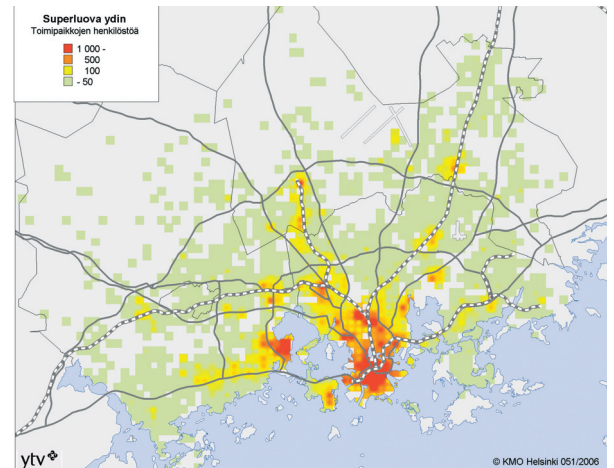
Luokittelumme mukaan arviolta noin kolmannes koko maan luovasta luokasta työskentelee pääkaupunkiseudulla. Alueella työssäkävivistä 45 prosenttia kuuluu superluovaan ytimeen tai luoviin asiantuntijoihin. Superluova ydin on seudulla vahvasti edustettuna, sillä 21 prosenttia työssäkävivistä sijoittuu sitä edustaville toimialoille. Koko maan vastaava osuus on 15 prosenttia. Pääkaupunkiseudun kunnista Espoossa on suhteessa eniten superluovan ytimen alojen edustajia (24 %). Helsingissä ja Kauniaisissa painottuvat luovien asiantuntijoiden alat, joiden osuus henkilöstöstä on kummassakin kunnassa 30 prosenttia. Pääkaupunkiseudulla on luovia asiantuntijoita 24 prosenttia ja koko maassa vastaavasti 19 prosenttia työllisistä. Vantaalla korostuu suorittavan työn toimialojen (mm. logistiikka) suuri määrä. Vantaalla suorittavan luokan toimialojen osuus työssäkävivistä on 40 prosenttia, mikä on pääkaupunkiseudun (22 %) ja koko maan (31 %) osuuksia korkeampi. Palvelevan luokan osalta tilanne on kuntien välillä tasainen palvelevan luokan toimialojen osuuden ollessa 30–40 prosenttia henkilöstöstä (kuva 1).

Olemme tehneet asian havainnollistamiseksi karttaesityksiä Floridan luokista pääkaupunkiseudulla. Karttaesitykset ovat karkeistettuja. Niiden tarkoituksena on toimia enemmän keskustelun avaajana kuin tarkkoina tilastokuvina.

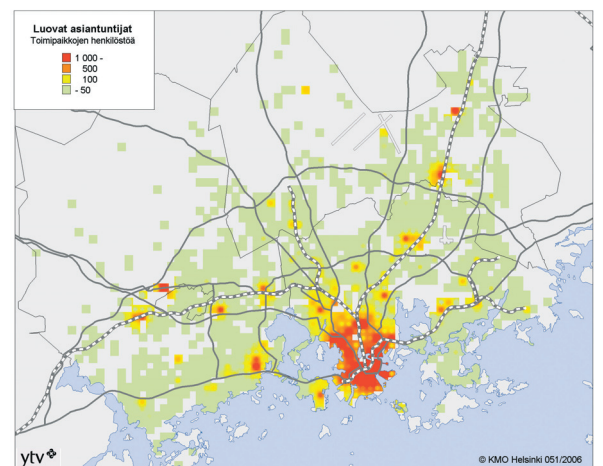
Alueellisesti tarkasteltuna superluovaa ydintä ja luovia asiantuntijoita edustavien toimialojen henkilöstö jakautuu epätasaisesti pääkaupunkiseudun sisällä. Isoimmat henkilöstön keskittymät sijoittuvat suurille työpaikka-alueille, mutta toimipaikkoja sijaitsee paljon myös kotiosoitteissa ympäri seutua. Superluovaa ydintä edustavien toimialojen henkilöstö keskittyy Helsingin niemelle, Pasilaan, Vallilaan ja Meilahteen sekä Otaniemeen. Pienempinä superluovan ytimen keskittyminä erottuvat Helsingissä Pitäjänmäki, Arabianranta ja Viikki, Espoossa Leppävaara ja Vantaalla Martinlaakso ja Myyrmäki (kuva 2). Luovia asiantuntijoita edustavien toimialojen henkilöstö keskittyy myös Helsingin niemelle, mistä vyöhyke jatkuu tasaisena muuallekin kantakaupunkiin Meilahteen, Pasilaan ja Sörnäisiin asti. Espoossa vahvoja keskittymiä ovat Tapiola, Leppävaara, Kilo ja Espoon keskus. Lisäksi isot sairaalat näkyvät kartalla luovien asiantuntijoiden keskittymänä, esimerkiksi Espoossa erottuu Jorvin sairaala Vanhan Turuntien varrella ja Vantaalla Peijaksen sairaala Rekolassa. Vantaalla luovien asiantuntijoiden alojen henkilöstöä on eniten Tikkurilassa (kuva 3).

Suorittavaa luokkaa edustavien alojen henkilöstö sijoittuu hyvien liikenneyhteyksien varsille, pois keskustasta. Suurin keskittymä löytyy Vantaalta lentokentän alueelta joh-

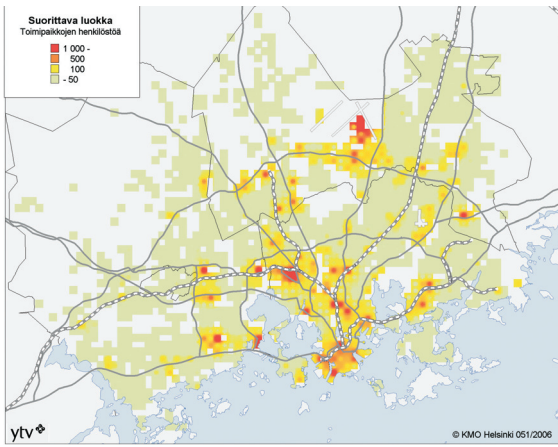
Kuva 2. Superluovaa ydintä edustavien toimialojen henkilöstö 2003

Kuva 3. Luovia asiantuntijoita edustavien toimialojen henkilöstö 2003

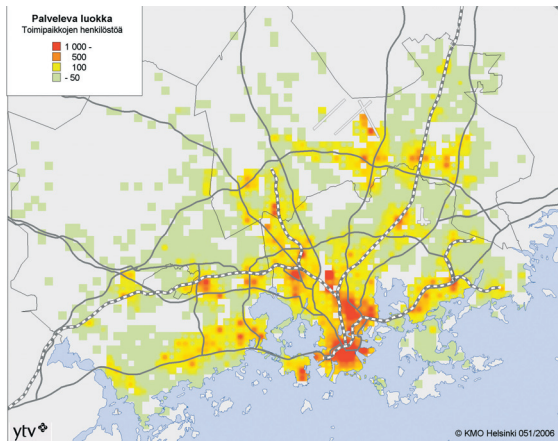
Kuva 4. Suorittavaa luokkaa edustavien toimialojen henkilöstö 2003

tuen siitä, että ilmaliikenne on luokiteltu kokonaisuudessaan kuuluvaksi suorittavaan luokkaan. Vantaalla myös Kehä III-vyöhyke erottuu selvästi. Suorittavan luokan alojen työpaikkakeskittymät sijoittuvat seudun teollisuusalueille kuten Helsingin Pitäjänmäkeen ja Metsälään, Espoon Keraan ja Niittykumpuun sekä Vantaalla lentokentän lisäksi Vaaralaan (kuva 4). Palvelevan luokan työpaikat ovat jakautuneet muita luokkia tasaisemmin pääkaupunkiseudulla. Vahvoina keskittyminä erottuvat Helsingin niemi, Vallila ja Sörnäinen, Espoossa Kilo, Leppävaara ja Tapiola sekä Vantaalla Myyrmäki. Lisäksi pääliikenneväylien varsilla on runsaasti palvelevan luokan alojen työpaikkoja mm. kaupan alalla (kuva 5).

Tiedot käyvät ilmi YTV:n tekemästä raportista Pääkaupunkiseudun toimipaikat 2003, joka sisältää tiiviin kuvauksen pääkaupunkiseudun yritys- ja toimipaikkarakenteesta. Luovuus on raportissa yhtenä teemana.

Kuva 5. Palvelevaa luokkaa edustavien toimialojen henkilöstö 2003

Lähteet:

Florida, Richard (2005). Luovan luokan esiinmarssi. Miten se muuttaa työssäkäyntiä, vapaa-aikaa, yhteiskuntaa ja arkielämää. Talentum.

Heikkinen, Timo (2004). Pääkaupunkiseutu luovana kaupunkina. Rauno Sairisen, Vesa Kannisen, Timo Heikkisen, Richard Mannisen, Sari Puustisen ja Jukka Hirvosen teoksessa Pääkaupunkiseudun toimintaympäristöanalyysi. Muistio 12.10.2004. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus, TKK, s. 20-33.

Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta (2005). Pääkaupunkiseudun toimipaikat 2003. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja PJS B 2005:21.

*Timo Heikkinen, tutkija
Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus
Teknillinen korkeakoulu*

Pääkaupunkiseutu läheltä ja kaukaa

Richard Floridan teoria luovasta luokasta on innostanut monia kaupungeja ja kaupunkiseutuja ympäri maailmaa selvittämään omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan globaalissa kilpailussa. On ajateltu, että mikäli luovaa luokkaa pystytään houkuttamaan ja pitämään aloillaan, on menestys likipitään taattu. Floridan itsensä mukaan Suomi kokonaisuudessaan pärjää ja tulee pärjäämään varsin hyvin. "Suuren meren" takana tehdyissä listauksissa olemme kärkisijoilla niin teknologian, talentin kuin to-

leranssinkin osalta. Lähempää katsottuna ilmenee kuitenkin eroja. Jos luova luokka on uuden talouden kannalta se kaikkein olennaisin joukko, on erityisesti pääkaupunkiseutu vahvoilla. YTV:n selvityksen mukaan täällä työskentelee noin kolmasosa maan luovasta luokasta. Floridalaisen näkemyksen mukaan tätä selittää se, että pääkaupunkiseutu on paikka, jossa yhdistyvät luovan luokan työhön ja asumiseen liittyvät tavoitteet. Sopivansisältöisten koulutus- ja työpaikkojen lisäksi seudulta löytyy luovuutta tukeva, suvaitseva ja moni-ilmeinen kaupunkikulttuuri. Maamme ainoa metropoli-alue hyötyy suuresta koostaan.

Floridan omat tutkimukset liikkuvat yleensä kaupunkien tai kaupunkiseutujen tasolla. YTV:n tutkimuksen ansiona on se, että tästä lähtökohdasta on edetty kaupunginosiin. Käytössä olevat menetelmät ovat mahdollistaneet myös sen, että Floridalle yleisistä tilastoista on siirrytty havainnollistavimpiin karttoihin. Tämän myötä tutkimus tuo esille mielenkiintoisia löytöjä siitä, kuinka niin seudun kunnilta kuin alueillakin on omat profiilinsa. Yllättävä on havainto, että Espoossa on suhteessa eniten superluovan ytimen työpaikkoja. Toisaalta tämä kertoo siitä, että floridalaisessa viitekehyksessä tietotekniikan alojen ammatit saavat saman painoarvon kuin perinteisesti luoviksi mielletyt taiteen, muotoilun ja viihteen ammatit. Samoin yllättävä on tulos, jonka mukaan melkein puolet seudun työsäikäyvistä lukeutuu luovaan luokkaan. Tulos antaa suuntaa, mutta tulokseen on epäilemättä vaikuttanut se, että YTV on joutunut käyttämään toimialaluokitusta. Luovaan luokkaan on päätyneet ammatteja, jotka eivät Floridan mukaan sinne kuulu. Toisaalta Florida ei ole itsekkään luokkiensa suhteen kovin tarkka ja aina voidaan kysyä, miltä perustalta johonkin ammattiin katsotaan liittyvän luovuutta ja toiseen ei. Florida itse tuntuu ajattelevan, että kaikki ihmiset ovat luovia, mutta taloudellisen menestyksen kannalta toisten ihmisten luovuus on tärkeämpää kuin toisten.

YTV:n tutkimus antaa hyvän kuvan siitä, missä eri luokat työskentelevät, jos pääkaupunkiseutua halutaan tarkastella floridalaisittain "luokkatietoisessa" viitekehyksessä. Valitettavaa on se, että YTV:n menetelmät eivät ole mahdollistaneet tarkastella sitä, missä pääkaupunkiseudulle työskentelemään hakeutunut ja asettunut luova luokka asuu. Floridan mukaan luova luokka tekee elämänsä koskevat päätöksensä pitkälti arvopohjaisesti ja työ ja asuminen kietoutuvat yhteen. Luovan luokan lähempi tarkastelu voisi tuoda esille sen, että edes superluova ydin ei ole mitenkään yhtenäinen ryhmä. Tieto- ja taitoammattilaisten asumispreferensseistä pääkaupunkiseudulla tehty tutkimus osoitti jo ennen Floridan maailmanmainetta, että "supereihin" lukeutuvien välillä on eroja. Siinä missä tietoammattilaiset ovat "luonto-urbaaneja", ovat taitoammattilaiset "keskusta-urbaaneja" (Ilmonen ym. 2000). Yhdistämällä työ- ja asumistietoja voitaisiinkin saada eri ryhmät tarkemmin huomioiva kuva luovan luokan sijoittumisesta ja liikkeistä pääkaupunkiseudulla. Tällainen tieto olisi hyödyksi pohdittaessa sitä, kuinka pääkaupunkiseutu voisi jatkossakin säilyä ja kehittyä sekä luovan luokan työtä asuinpaikkana.

Lähteet:

Ilmonen, Mervi; Hirvonen, Jukka; Knuuti, Liisa & Lankinen, Markku (2000): Rauhaa ja karnevaaleja. Tieto- ja taitoammattilaisten asumistavoitteet Helsingin seudulla. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisu B 78. Espoo.

Creativity, Innovation and Governance in Metropolitan Development

Creativity and the metropolis seem inextricably connected. Since Richard Florida's invention of the 'creative class' (Florida 2002) research on the 'how to?' focused on specific individuals (preferably the 'super creative') an in spatial terms in particular on the larger agglomeration areas or metropolitan regions (Landry 2003). For instance the most recent report on spatial planning in Germany (BBR 2005) places a lot of emphasis on the leading role of metropolitan regions, not least with respect to innovation and creativity. This particular document continues a debate which started in Germany approximately ten years earlier, when metropolitan regions were detected being the 'motoric engines for the development of society' (Bundesministerium für Raumordnung Bauwesen und Städtebau 1995). The other example can be found in the introduction of a 'spatial' Lisbon agenda, e.g. as what the post-Rotterdam paper presented by the EU informal minister for spatial planning meeting in Rotterdam (2004) and Luxembourg (2005) can be seen, with again the emphasis being mainly placed on large metropolitan regions and their potentially higher contribution towards a growth agenda (EC and Ministers for Spatial Development 2005), thereby focusing in particular on characteristics of knowledge and communication.

All before mentioned sources are concerned with the creation of opportunity structures in a material but even more so in a procedural sense (with potential further reference f.i. to 'untraded interdependencies' (Storper 1995) or 'social capital' (Putnam 1993; European Commission 1998)) for the sake of defining a better competitive starting position of the economy at large and metropolitan regions in particular. In addition, many of these approaches are rather instrumental in the sense of unilaterally defining cause and effect chains between certain circumstances and the act of 'innovating' or 'creating' - despite the fact, that innovation and creativity are far from clearly structured processes, as will be addressed further down. With respect to governance, i.e. the control or design of processes in administrative, political or legitimate terms, the definition of such circumstance mostly comes with a call for abandoning 'state' - the usual suspect of over administrating and regulating - and therefore suffocating creativity. But is it so?

In a seminar preceding a special issue of DISP (162, 3/2005) where the author had the opportunity to participate as a commentator and rapporteur, the following questions related to the topic of creativity and governance were put forward:

Where does creativity come from when talking about governance?

Does it come from technocrats, from leadership, or from participatory round tables?

How can we organize creative action in city regions?

How can we recruit and mobilize creative actors for urban development? And how is this to be done?

Some arguments of that discussion will be used here to shape answers to above questions. They do not entirely follow above sequence but hopefully provide a complete picture in the end. The following

short article rather brings together some loose ideas and hypotheses, which definitely need to be refined further. It is more an invitation for comment and discussion. For a start, some of the ideas and options regarding creativity and governance will be outlined (1). Thereafter, the focus will be on features of creativity and innovation (2). Lastly, by way of taking an example, the potential for governance in the context of creativity will be explored (3).

(1) Above mentioned seminar had very many participants, a.o. Patsy Healey. She gave a thoroughly crafted presentation to start the discussions, not only drawing on experience from her hometown Newcastle u.T. but also European experiences. Her main analytical perspective was an institutional one, entering hard (such as infrastructures) and soft structures (such of actors) into the equation, describing processes and their outcomes (as in the case of various projects in Newcastle u.T.). Her final comment took the form of further questions, which in her view need to be answered: What are the dimensions of governance (from actors to formal and informal structures for policing discourses and practices) - and where do we target our transformative effort? What are the modes of governance - and is there a functional fit between modes and the promotion of creativity? And finally, how are governance cultures related to social capital - and can governance cultures deliberately be built?

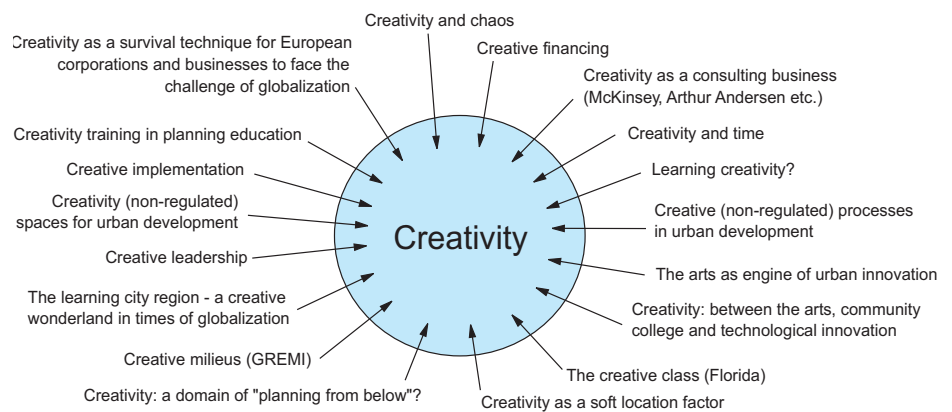
In their replies, A. Balducci and J. Cabral provided first answers to these questions in different respects. Balducci clearly was in favor of learning processes particularly in institutions. We can not simply demand a new 'creative attitude' on the side of government structures. To make his point clear, Balducci resorted to a range of new creative governance institutions, such as development agencies, bottom-up inter communal planning initiatives, or e.g. charities managing urban projects (instead of the public sector). Cabral emphasized the importance of cultural traditions leading to different approaches and results e.g. in Portugal, where the state is ultimately the 'innovative' driver. But, here also the problem varies to such an extent that the state has to bring in basic infrastructures to allow for further creative action upon these. In the debate, many important aspects have been highlighted, addressing the quality aspects of 'creativity', the 'how to' as distinguished from the 'what is' creativity, and the process quality as being incremental or in leaps and bounds. A specific focus for some time had been the question of order and disorder, and creative re-ordering. In this context, the point of clarity of purpose was also questioned, e.g. what is guiding the creative process?

(2) The report on the discussion could and can not pay due respect to all participants and contributions in all detail here (the reader is referred to the DISP issue 162, 3/2005, see also Figure 1), so above outline of key aspects has rather to be seen as defining the cornerstones of the following synthesis, providing a potential answer to the starting point of creativity and governance - resorting mainly to analogies and examples, that hopefully make some points clearer.

First, a look to the innovation process in industries might clarify a crucial difference, e.g. that of creativity and innovation. Creativity might be the result of the innovator (creating the new idea), but innovation is a finely structured process to produce the final product which finds a market. Here, contrary to the single person, the Schumpeterian innovator, the leader quality person, specific structures and feed-back cycles are important. Creativity in this situation is far from chaos, although unforeseen applications might play a role, as will be described further down. Creativity was also seen as a process

of destruction; the 2nd mover, the late comer, who uses copies or increased efficiency to push the 'original' innovator out of the market (Malecki 1991). The message here is, there is need for an innovator, but the main work is done with a set of infrastructures and processes, and in the end, the achieved result might not be long lasting. However, with a view towards the role of governance in such processes it can clearly be expected as providing infrastructures and facilitating processes - meaning also, that the attitude of 'we have all seen this before' has to be abandoned.

Figure 1 (taken from Kunzmann 2005)

Above outlined process leads us also to the question of order and disorder, and its synthesis of re-order, this almost dialectical relation. Drawing on thermodynamics, order goes along with energy input - as the natural state of our universe is disorder. The result is high entropy, which can only be changed again with more energy input, and so forth; a very demanding process (which f.i. has been used to explain the problems to recover old industrial regions, (Ache, Bremm et al. 1987)). Disorder, that is stages of low entropy can be changed comparatively easily - which results in the hypothesis that creativity might finally be better (or more efficiently) placed in situations of disorder.

Suffice to say, that societal systems can not be compared with physical systems that easily. But this perspective might be easier to take when looking to the literature, especially to the work of A. Anderson (Anderson 1985). He described the 'creative' situation of Vienna at the threshold to the 20th century. At that time, boundaries, both disciplinary and spatial boundaries (psychoanalysis), the encounter with the 'alien' or the 'other', also political chaos were important and led to a historically and spatially contingent creativity. This situation was unique and is way beyond a simple repetition or transplanting to other times and places. Which makes us aware about the intricacies of creativity and creative responses, when change is needed (in Vienna, no change at all was really 'needed').

The example brings us back to the aspect of having an aim for creativity, addressing the immediate need for change, probably resulting from pending challenges (ecology in particular), to which answers need to be found. The clarity of purpose can be stimulating and also keep actors on track, in particular administrations. However, above example prefers chaos, undefined and open situations,

no purpose at all, introduces the importance of boundary spanning to facilitate and stimulate creativity. It is very clear, that such a situation sounds hardly comfortable for a clearly structured institution, with sometimes rather rigid rank and file systems like public administrations.

(3) Almost the final point of this short essay can be seen in the following problem: Albert Einstein is reported to have said, that he is more interested in the future as this is the time he will be living in. The discussion on creativity sometimes centers on a controversy between rationality (information), forecasting, application of models (the knowable or the unknowable city), or sustainability. In economics, recent Nobel prize winners came from schools that abolish the rational, optimizing individual and focus their work on irrational behavior (in a way on chaos) or on 'Spieltheorie'.

Can the process of creativity be designed, be forecasted, its results predicted? And, can the coming challenges, to which we need to define creative responses, be foreseen? Both before questions are difficult and the following example has been chosen to provide a preliminary answer: Readers all know 'tesa-film' (or its rival 'scotch tape'), this sticky transparent plastic strip which helps us almost every day and comes in many different shapes and versions. It was invented around the 1930ies by Beyersdorf in Germany, first as a medical plaster manufactured with cotton fabric, also handy to fix punctures due to its strong glue. In the war time, the supply of the cotton base failed creating the need to invent the man made fiber, the acetone as a supplement. From that time onwards 'tesa-film' was transparent. 'tesa-film' has in 2002 been 'discovered' by a totally different research stream (physics) as the most capable storage material for three dimensional holography - and in 2002 the research team did not know why (and it did not work with 'scotch tape') (Röbke 2002).

By way of conclusion and in terms of the debate about creativity and governance, lessons to be learnt from this example are the importance of crisis (supply of fabric), the importance of time or longitude (70 years), the importance of boundary stepping (holography), simple curiosity, simple effect but no ready made explanation (why it works) - and the 'trans-utilisation' of an old product in a completely new context. What seems to be clear when looking at creativity, governance and metropolitan development is the absence of any 'instrumental' characteristics and rather the dominance of chance and opportunity. What seems to be needed here are 'opportunity structures', i.e. various test beds for experiment, trial - and probably also error. This is the big challenge for metropolitan development and the actors involved in this, in particular government as opposed to governance. What needs to be created is a 'response capacity', capable of mobilizing across boundaries actors and resources, and to develop a sort of vision about the future.

Sources:

Ache, P., H. J. Bremm, et al. (1987). Emscherzone im Umbruch - Analyse des räumlichen Strukturwandels und Möglichkeiten einer planerischen Strategie des kontrollierten Umbaus. Fakultät Raumplanung. Dortmund, Universität Dortmund.

Anderson, A. (1985). "Creativity and Regional Development." Papers of the Regional Science Association(56): 5-20.

BBR (2005). Raumordnungsbericht 2005. Bonn, BBR.

Bundesministerium für Raumordnung Bauwesen und Städtebau (1995). Raumordnungspolitischer Handlungsrahmen. Beschluss der Ministerkonferenz für Raumordnung in Düsseldorf am 8. März 1995. Bonn.

EC and Ministers for Spatial Development (2005). Territorial state and perspectives of the European Union. Towards a stronger European territorial cohesion in the light of the Lisbon and Gothenburg ambitions. Scoping document and summary of political messages. 20/21 May, Luxembourg.

European Commission (1998). Sixth Periodic Report on the Socioeconomic Situation in the European Regions.

Florida, R. (2002). The Rise of the Creative Class, and how it is transforming work, leisure, community and everyday life. New York, Basic Books.

Kunzmann, K. (2005). "Creativity in Planning: a Fuzzy Concept?" DISP(162 (2/2005)): 5-13.

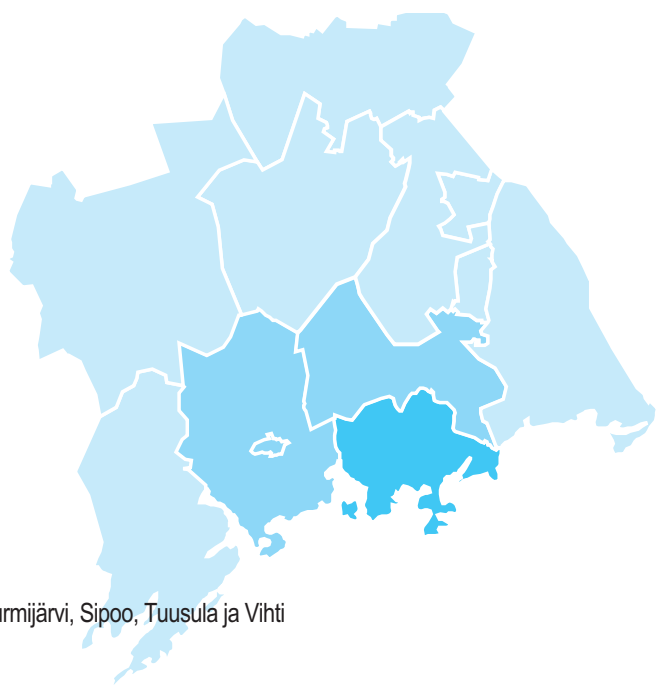
Landry, C. (2003). The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators. London, Earthscan.

Malecki, E. J. (1991). Technology and Economic Development - The dynamics of local, regional and national change. New York, Longman Scientific & Technical.

Putnam, R. (1993). "The Prosperous Community: Social Capital and Public Life." The American Prospect.

Röbke, T. (2002). Nicht im Sinne des Erfinders. Die Zeit. Hamburg: Nr. 44 / Seite 28.

Storper, M. (1995). "The Resurgence of Regional Economies, Ten Years Later: The Region as a Nexus of Untraded Interdependencies." European Urban and Regional Studies 1995 (2): 191-221.

Aluejako

Pääkaupunkiseutu:	Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Vantaa
Kehysalue:	Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Nurmijärvi, Sipoo, Tuusula ja Vihti
Helsingin seutu:	Pääkaupunkiseutu ja kehysalue
Uusimaa:	Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan maakunnat

Käsitteitä

Asunnon ostoaikomukset:

Niiden kotitalouksien osuus, jotka aikovat ostaa asunnon varmasti tai mahdollisesti seuraavan vuoden aikana.

Ilmanlaatuindeksi:

Ilman epäpuhtauksien (rikkidioksidi, typpidioksidi, häkä, otsoni ja hengitettävä pöly) kuukausittaisiin maksimiarvoihin perustuva indeksi.

Julkisen liikenteen matkustajat:

Helsingin sisäisen liikenteen matkustajamäärä.

Kuolleisuus (eli kuolevuus):

Käsitteellä tarkoitetaan kuolemista ilmiönä, jonka väestöllistä vaikutusta tutkitaan, tai mitä tahansa mittalukua, joka ilmoittaa kuolleiden osuuden (yleensä promilleina) väestöstä tai jostakin väestöosasta.

Lento- ja laivaliikenteen matkustajat:

Lähteneet ja saapuneet matkustajat yhteensä.

Myynti:

Helsingin seudulla sijaitsevien yritysten arvonlisäveron alainen myynti.

Palkkasumma:

Helsingin seudulla sijaitsevien yritysten maksama palkkasumma.

Rikokset:

Väkivaltarikokset – poliisin tietoon tulleet henkeen tai terveyteen kohdistuvat rikokset sekä siveellisyyserikokset. Omaisuusrikokset – poliisin tietoon tulleet varkaudet, näpistyksen, ryöstöt, vahingon teot, moottoriajoneuvon luvattomat käytönnotot, petokset jne.

Saldoluku:

Saldoluvulla suhdanne- ja kuluttajabarometrissä kuvataan odotuksia, ja se saadaan, kun myönteisten vastausten prosentiosuuksista vähennetään kielteisten vastausten prosentiosuudet. Positiivinen luku kuvaa optimistisia odotuksia.

Tuotanto:

Kuvaa alueen yritysten ja muiden yhteisöjen tuotannollista aktiiviteettia. 1) Helsingin seutu: Toimialoittaisten tuotannon kehitystä ennakoivien indikaattorien perusteella konstruoitu Helsingin seudun tuotannon ennakoiva kuvaaja. Tuorein katsauksessa esitettävä tieto perustuu indikaattoreiden ennakoarvoihin. Tietolähde: Kaupunkitutkimus. 2) Suomi: Tilastokeskuksen Kansantalouden neljännesvuositilinpäiden bruttokansantuote kiintein hinnoin. Tuorein neljännes on Tilastokeskuksen julkaisema kokonaistuotannon ennakkotieto.

Työväilytilasto:

Työministeriön tilasto, joka perustuu työnhakijoiden rekisteriin. Työvoimatutkimuksen ja työministeriön luvut poikkeavat: työvoimatutkimuksen työttömyysasteet ovat 2–3 prosenttiyksikköä pienempiä.

Työttömyysaste:

Työttömien osuus työvoimasta.

Työvoimatutkimus:

Tilastokeskuksen otospohjainen kuukausittain tehtävä haastattelututkimus. Työllisyyttä koskevissa toimialoittaisissa tiedoissa on pienten toimialojen kohdalla suurehko virhemarginaali.

HELSINGIN SEUDUN SUUNNAT

Ilmestyy vuonna 2006 viikoilla 9, 22, 36, 49

Toimitus ja julkaisija
Helsingin kaupungin tietokeskus
PL 5520
00099 Helsingin kaupunki
Faksi (09) 169 3200
www.hel.fi/tietokeskus/suunnat, www.ytv.fi

Lisätietoja:

Leena Hietaniemi, Helsingin kaupungin tietokeskus, p. (09) 169 3193
Tuula Lappalainen, Helsingin kaupungin tietokeskus p. (09) 169 3752
etunimi.sukunimi@hel.fi

ISSN 1455-819X

KUSTANTAJAT

Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta
(YTV)

Helsingin kaupungin tietokeskus

Espoon kehittämis- ja tutkimusryhmä

Vantaan tilasto- ja tutkimusyksikkö

Uudenmaan liitto

Uudenmaan työvoima- ja elinkeinokeskus

Helsingin seudun kauppamari